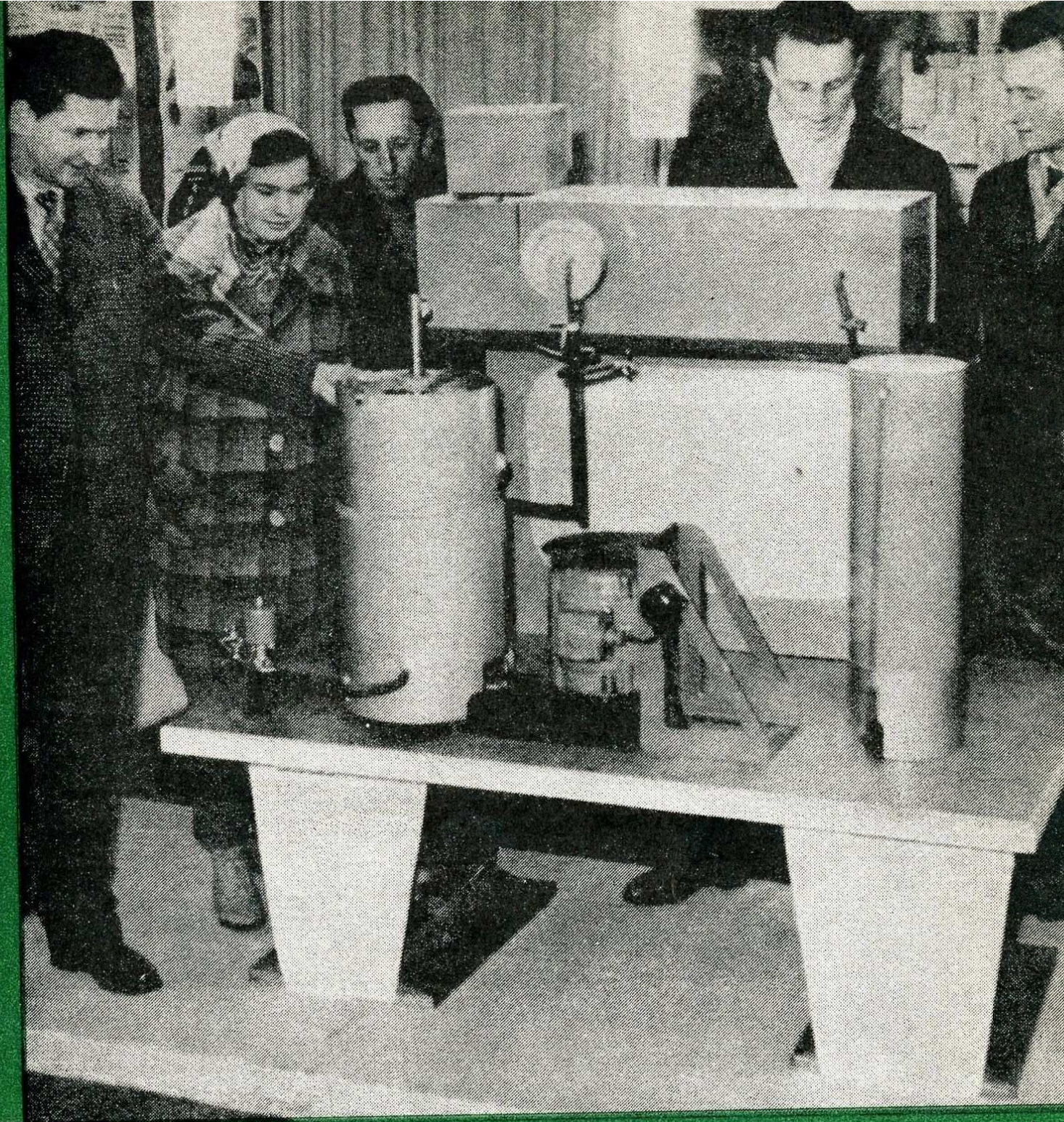

zprávy

VLASTIVĚDNÉHO
ÚSTAVU
V OLOMOUCI

ZAPOMENUTÝ PŘÍRODOVĚDEC F. X. VESELÝ (1819—1904)

Mezi rostlinopisci starší generace, kteří v 19. století nebo na počátku 20. století obohatili svou práci poznání květeny Kroměřížska a Holešovska, zaujímají hlavní místo Daniel Sloboda (Skalica 1809 — Rusava 1888),¹ František Xaver Veselý (1819—1904) a František Gogela (Podhradní Lhota 1854 — Třebětice u Holešova 1922).² Z nich je dnes již úplně zapomenut profesor F. X. Veselý, třeba se tento pečlivý botanik jako první zabýval rostlinopisnými poměry okolí Kroměříže a nadto proslul ve své době jako zkušený mineralog, který svým badatelským dílem obohatil naši odbornou literaturu. Veselého celoživotní práce byla vysoce pokroková a my ji dnes s obdivem hodnotíme; je to možné proto, že se podařilo najít vzácné materiály, které poskytují dostatek zpráv o životě i o činnosti tohoto badatele. A nedivíme se, že profesor F. X. Veselý při svých vysokých požadavcích na studium přírodních věd vychoval několik žáků, kteří mají význam nejen celonárodní, nýbrž i světový.

František Xaver Veselý se narodil 7. ledna 1819 v Rajnochovicích v Hostýnských horách v domě číslo 136 jako syn řezníka a hostinského Františka Veselého a jeho manželky Anny, rozené Navrátilové, avšak téměř jeho celý dlouhý život byl úzce spjat s Kroměříží, kde chodil pravděpodobně do hlavní školy a kde v letech 1831 až 1837 studoval na gymnasiu,³ na němž později vyučoval jako profesor. Po dokončení gymnasijských studií působil v Lipníku (1837—1838), Litomyšli (zde byl v letech 1838—1840 posluchačem obou ročníků filosofického ústavu a zároveň studoval pedagogiku a metodiku, v letech 1840—1843 tu vyučoval postupně v 1., 2. a 3. třídě hlavní školy), Praze (tady od roku 1843 do roku 1845 studoval teologii a kreslení), Mostě (v letech 1845—1846 byl tu učitelem 3. třídy hlavní školy), opět v Praze (v letech 1846—1848 pokračoval ve studiu theologie a kreslení a byl i suplentem ve studentském konviktu), Vídní (jako prefekt alumnů gymnasia při Tereziánské akademii v letech 1848—1849) a konečně v Kyjově (zde vyučoval v letech 1849—1851 jako učitel hlavní školy).⁴ Svým studiem i svou učitelskou činností v různých třídách rozličných stupňů škol v několika městech získal tak profesor Veselý dobré pedagogické zkušenosti, jež plně rozvinul potom v Kroměříži. Na jeho vědecké zaměření měl však největší vliv (kromě základních znalostí z přírody v okolí rodných Rajnochovic) pětiletý pobyt v Litomyšli za vedení vynikajícího fyzika a astronoma profesora dr. Floriana Staška (1782—1862). Jistě pod jeho vlivem se připravoval F. X. Veselý k učitelství na tehdy nejpokrokovějších školách, jimiž byly právě založené reálky.

V Kroměříži byl F. X. Veselý činný od školního roku 1851—1852; zprvu působil krátce na hlavní škole a potom brzy jako profesor na gymnasiu, které se roku 1851 stalo osmitřídním. Zde vyučoval do roku 1861 dějepisu, přírodním vědám a od roku 1858 též fyzice; roku 1862 se stal profesorem výlučně přírodopisu a fyziky, jímž učil během let ve všech osmi třídách. Členem profesorského sboru piaristického gymnasia byl až do zániku ústavu (roku 1874), kdy byl převzat již roku 1872 na státní německé gymnasium, z něhož odešel do výslužby ze zdravotních důvodů na počátku školního roku 1881—1882. V době své učitelské činnosti se zajímal soustavně o pokroky v přírodních vědách a již roku 1856 se stal členem přírodovědecké společnosti „Lotos“ v Praze a roku 1863 i v Brně.⁵ V Kroměříži úzce spolupracoval s jiným učeným členem tamního profesorského sboru, jímž byl mineralog a meteorolog Ondřej Josef Liboslav Rettig (1821—1871), působící v tomto městě v letech 1850—1867. Přírodovědecké studium v Kroměříži mělo tehdy vůbec vysokou úroveň, jak dokládá též například práce profesora Kassiana Rachlíka (1804—1853), učitele piaristické hlavní školy v Kroměříži (v letech 1843—1847), významného mineraloga a důvěrného přítele rusavského botanika Daniela Slobody.

I po odchodu z činné služby zůstal profesor F. X. Veselý nadále v Kroměříži. pro svou ušlechtilost a vlídný způsob jednání byl velmi oblíben jak u ostatních profesorů, tak i u svých žáků. Škola, na níž vyučoval, mu byla dlouho vděčna za jeho péči a starost o budování přírodovědeckého kabinetu podle nových pedagogických a vědeckých zásad. F. X. Veselý zemřel v budově bývalé piaristické koleje v Pilařově ulici číslo 7 dne 15. července 1904 ve stáří 85 a půl roku na sešlost věkem a byl pohřben 17. července 1904 na starém kroměřížském hřbitově při Kotojedské cestě.⁶ Jeho hrob byl zde později zrušen (celý hřbitov zanikl roku 1937 a na jeho místě je park — dnes za budovou ONV) a tělesné pozůstatky profesora Veselého byly již roku 1925 přeneseny na nový hřbitov, kde v jeho středu na VI. oddělení vlevo od hlavního kříže byly uloženy spolu s pozůstatky čtyř jiných posledních profesorů piaristického gymnasia⁷ (ty přeneseny rovněž ze starého hřbitova). Na nový společný hrob svých pěti profesorů dali zříditi jejich bývalí žáci pomník se jmény a daty profesorů a s nápisem „Magistris humanis grati discipuli“ (Lidským učitelům vděční žáci).

Za své 30leté činnosti na gymnasiu v Kroměříži vzbudil profesor F. X. Veselý zájem o přírodní vědy u velkého množství žáků, z nichž vědecky pracovali dále jako přírodovědci zejména tři: Ferdinand Stolička, František Černík a František Gogela.

Dr. Ferdinand Stolička,⁸ syn revírníka v myslivně Zámečku u Kroměříže, narozený 7. července 1838, maturant na kroměřížském gymnasiu roku 1857, český cestovatel a vědecký pracovník světového významu, jistě vlivem profesora Veselého studoval přírodní vědy na universitě ve Vídni, kde se stal roku 1860 doktorem filosofie. Jeho vědním oborem byla hlavně geologie a svých vynikajících znalostí, jejichž dobré základy získal u F. X. Veselého, použil jako účastník geologické výpravy do Indie, kde pracoval na geologických průzkumech 12 roků a kde podnikl tři velké průzkumné cesty do Himálaje (zemřel 19. července 1874 při třetí cestě při přecházení pohoří Karakorum v Murghi). Dokladem zájmu Ferdinanda Stoličky o přírodní vědy již v době gymnasiálního studia v Kroměříži i důkazem jeho dobrých vztahů k profesorovi Veselému byla skutečnost, že již jako sextán roku 1855 věnoval pro zoologické sbírky školy 1 růžového špačka a 35 kusů ptačích vajec (profesor Veselý v této třídě tehdy vyučoval systematické zoologii ve spojení s paleontologií a se zeměpisným rozšířením zvířeny).⁹ Podobně doplnil roku 1874 sbírky přírodovědeckého kabinetu gymnasia, jež byly krátce předtím F. X. Veselým uspořádány do nových skleněných skříní, zasláním 47 druhů ptáků z Himálaje a z Tibetu.¹⁰

Profesor František Černík z Bojkovic odešel jako žák F. X. Veselého z Kroměříže na universitu v Praze a po studiu filosofie a fyziky působil postupně jako suplent na gymnasiu ve Strážnici, jako učitel v Lang-Enzersdorfu u Vídně a pak na měšťanské škole v Klosterneuburku, kde se stal i ředitelem a školním inspektorem. Se svými výzkumy dolnorakouské květeny seznamoval František Černík svého syna Lva (nar. 1878 v Enzersdorfu); tak se stal MUDr. Lev František Černík, svým zaměstnáním odborný lékař dermatolog v Olomouci (zemřel roku 1943), nepřímo žákem profesora F. X. Veselého a proslul v oboru rostlinné fytopatologie. Výsledky své práce otiskoval ve vědeckých a vlastivědných časopisech, v nichž uveřejnil na 1500 případů a znetvoření na různých rostlinách Olomoucka a Prostějovska.¹¹

František Gogela, kroměřížský maturant z roku 1874, narozený 12. září 1854 v Podhradní Lhotě a zemřelý jako farář v Třebeticích u Holešova 27. února 1922.¹² byl F. X. Veselému ze všech jeho žáků nejbližší; spojovaly je jak rodiště (těsná blízkost Rajnochovic a Podhradní Lhoty), tak i blízkost působišť obou.¹³ I když Gogela jako chovanec „Diecévního učiliště pro předměty gymnasiální při arcibiskupském semináři v Kroměříži“ nebyl do sexty přímo žákem Veselého a když také Veselý nevyučoval ani v septimě a oktávě státního gymnasia, do nichž Gogela chodil, přece se znali spolu velmi dobře osobně. V prvních šesti třídách František Gogela konal totiž pravidelně jako privatista u F. X. Veselého zkoušky.¹⁴ Také všechny lokality, jejichž květenu František Gogela později zkoumal a popisoval v četných pojednáních v odborných, muzejních a vlastivědných časopisech a sbornících, byly F. X. Veselému blízké místně i pracovně. Byly to četné lokality severovýchodní Moravy a části Těšínského Slezska, Místecko, Hukvaldsko, Frýdecko, Moravské Karpaty, Moravské Beskydy, Smrk a Lysá hora v Beskydech, Radhošť, Valašsko, Hostýnské hory, Hostýn, Kelečský Javorník, okolí Rajnochovic, Tře-

bětic a Záhlinic u Hulína, východní části Chřibů a Podzámecká zahrada v Kroměříži. Veselého botanické dílo rozvinul právě Gogela do šíře a do hloubky.

Svých znalostí kreslení využíval profesor Veselý plně při vyučování zoologii; dovedl na tabuli ve třídě nakreslit všechna zvířata. A jeho znalosti geometrie a rýsování přišly zase vhod pokrokovému rolníku Františku Skopalíkovi (1822—1891) ze Záhlinic u Hulína, který u F. X. Veselého získal potřebné vědomosti pro správné provádění scelování pozemků v Záhlinicích. Profesor Veselý ho také naučil pracovat s rýsovacím nářadím, jež si Skopalík opatřil v Kroměříži, kde F. X. Veselého navštěvoval. Profesor Veselý působil úspěšně nejen jako výborný pedagog, zavádějící do výuky přírodopisu tehdy nejmodernější vyučovací způsoby, nýbrž pracoval po celý svůj život s kladnými výsledky také vědecky v několika oborech přírodních věd, především však v botanice a v mineralogii. V té souvislosti je třeba uvést jeho dvě německy psaná pojednání, vydaná tiskem a otištěná obě ve výročních zprávách kroměřížského gymnasia.

První z nich je stať „*Einiges über die Vegetationsverhältnisse aus der nächsten Umgebung der Stadt Kremsier*“ z roku 1855.¹⁵ Je to průkopnická práce, první toho druhu v naší literatuře z Kroměřížska, dnes však neprávem zapadlá a neznámá všem autorům, kteří o květeně této oblasti psali.¹⁶ Vlastní rozpravě o květeně Kroměřížska předdeslal profesor Veselý úvod o významu studia přírodních věd a o jeho metodě s přihlédnutím k organizačnímu návrhu pro gymnasia. Účelem vyučování přírodním vědám je žáky seznámit dokonale především s přírodou v nejbližším okolí a s přírodou vzdálenějších krajín pouze natolik, aby těchto poznatků mohlo být použito k řádnému poznání přírodovědeckého systému. Úkolem učitele je upoutat pozornost žáků na okolí, popisovat předměty v přírodě podle vlastního pozorování, řadit je do skupin podle společných znaků a tak připravovat cestu k systematickému poznání celé přírody. Jen takový způsob práce dá žákovi při pozdějším samostatném pozorování potřebnou jistotu a učiteli poskytne záruku, že jeho žák při samostatné práci bude dále stavět na získaných základech a že dosáhne vlastní činností vyššího odborného vzdělání.

Účelem všeho vzdělávání se je podle profesora F. X. Veselého získání potřebných vědomostí („vzdělání ducha“) i vytvoření dobrého charakteru („vzdělání srdce“) a k tomu přispívá značně právě studium přírodních věd. Pobyt v přírodě má velký vliv na upevnění zdraví každého člověka, zejména mladého, u kterého ještě nadto přispívá při pečlivém pozorování k praktickému rozšiřování teoretických vědomostí z přírodopisu, získaných ve školních výkladech a doložených zatím jen názornými obrazy. Žák, který takto pozoruje přírodu soustavně po několik roků v téže oblasti, osvojí si dokonale znalost přírodních poměrů, jež se stanou součástí jeho zájmů. Odejde-li pak na další studia na jiný ústav nebo vstoupí-li do zaměstnání, bude mít ze svých znalostí praktický prospěch jak při jeho výkonu, či při dalším studiu může pokračovat ve svých přírodovědeckých vycházkách v novém okolí a tak nalézat známé i neznámé přírodní jevy a tím neustále zvětšovat své přírodovědecké poznání. Dokladem správnosti těchto zásad byly učitelské výsledky autora i pozdější práce jeho již uvedených žáků; vysvětlené názory jsou pak důkazem pokrokovosti profesora Veselého o přírodovědeckém poznávání i důkazem jeho vysokého požadavku na studium přírodních věd.

Součástí botanického pojednání F. X. Veselého je dále úvaha o teplotě na Kroměřížsku během celého roku a o důsledcích toho pro růst květeny. Právě tak si všimá z hlediska rostlinopisce také geologického složení půdy v okolí města, popisuje nerosty, jež se zde vyskytují, a uvádí jejich praktické využití hlavně pro průmysl (například jurský vápenec, dobývaný u Kurovic, používaný k vodním stavbám). Tady se F. X. Veselý projevuje jako výborný znalec geologie a mineralogie; byl prvním, kdo se pro Kroměřížsko těmito otázkami zabýval na základě vlastního pozorování.

Konečně vymezuje oblast, kterou botanicky zkoumá. Pro vodní květeny je to

území podél údolí řeky Moravy a bažiny i tůň, způsobené jejími záplavami, od vesnice Plešovce přes Dílany až k Oboře, a na pravém břehu řeky Moravy okolí lesa Hráza a hráze u Kotojed a Trávníku. Území květeny suché pudy vymezuje takto: pahorky v Oboře, pastviny a meze od vesnice Těšnovic přes Vážany, cihelnu, lesík nad dvorem, Barbořinu až k Miňůvkám, přes myslivnu nad štěchovickou pastvinou na tak zvané lužní hrázi. V tomto okruhu může botanik pozorovat mnoho rostlin buď jednotlivě nebo v celých společenstvech v různých údobích jejich vývoje.

Podstatu statí tvoří však zpracování vlastních systematických pozorování profesora Veselého na uvedeném území, časově omezené na údobí od probuzení vegetace ze zimního spánku až do počátku měsíce května. Obsahuje podrobný popis květeny na jednotlivých lokalitách, jež přesně uvedeny, při čemž je zpracováno na 280 jednotlivých druhů a plemen, rozšířených na Kroměřížsku. U každé rostliny uvádí německý a latinský název i její praktické použití; tím toto pojednání nabylo kromě své vědecké ceny i praktického významu jako pomůcka k identifikaci nalezených druhů. Závěrem statí projevuje F. X. Veselý názor, že pilný sběratel najde tam ještě jiné letní rostliny, a konečně navrhuje zřízení botanické zahrádky v Kroměříži. Celé pojednání by si zasloužilo podrobného rozboru a zhodnocení botanikem.

Druhou z přírodovědeckých prací F. X. Veselého, vydanou tiskem, je stať „*Beiträge zur Benützung des Löthrohres beim Untersuchen und Bestimmen den Mineralkörper*“, dokončená v Kroměříži v červenci 1874 a vydaná tamže téhož roku.¹⁷ Pojednání, jímž se profesor Veselý projevuje jako vynikající odborník v chemii, nerostopise a ve fyzice, sleduje praktický cíl: být žákům, nastávajícím mineralogům, pomůckou jak pomocí dmuchavky¹⁸ při samostatném určování nerostů se rychle poučit o totožnosti zkoumaného minerálu a tak získat jistotu při jeho určování. Proto po stručném úvodě, v němž probrán vývoj používání dmuchavky i hlavní evropská literatura o jejím použití pro účely nerostopisu, následují přehledné tabulky, sestavené Veselým na základě vlastních pokusů na 196 nerostech.

Zkoumané minerály dělí autor do osmi skupin: 1. nerosty před dmuchavkou netavitelné, avšak s přídavkem boraxu, sody nebo fosforečné soli tavitelné; 2. nerosty před dmuchavkou těžko tavitelné, avšak s přídavkem boraxu atd. lehce tavitelné; 3. nerosty před dmuchavkou lehce tavitelné; 4. nerosty, které v baničce (destilační baňce) nebo na uhlí se často s dýmem rozstříkují (rozskočí, rozprýsknou) na kusy; 5. nerosty, které před dmuchavkou rozpálené zbělají; 6. nerosty, obsahující prchavou část, dávají často charakteristický nálet; 7. nerosty, které před dmuchavkou šíří zápach; 8. nerosty, které před dmuchavkou zmizí.

Profesor Veselý zde tedy podává metodu chemického výzkumu nerostů, používanou při jejich určování, a pojednává o způsobu práce při obou dmuchavkových zkouškách (s dmuchavkou a s dřevěným uhlím). Popisuje všechny změny (jevy), které se dějí s nerostem při této tak zvané zkoušce na suché cestě (změna barvy, nadýmání, kypění, tání), i všechny nálety.¹⁹ Bylo by úkolem mineralogů, aby ze svého hlediska provedli podrobný rozbor této práce F. X. Veselého a stanovili její hodnotu a význam jako první pomůcky toho druhu v naší literatuře.

Odhalení pamětní desky v Rajnochovicích, rodišti profesora F. X. Veselého (třebas na budově Místního národního výboru, když jeho rodný dům číslo 136 se nezachoval),²⁰ bylo by projevem povinné úcty k tomuto dnes již zapomenutému učenici. Taková deska by se stala vhodným protějškem k pamětní desce botanika a národního buditele Daniela Slobody, odhalené 28. října 1961 na Rusavě. Rovněž výrazem úcty k dílu tohoto pokrokového přírodovědce by se mohlo stát nazvání některé z kroměřížských ulic jménem profesora F. X. Veselého. Byl by to opět protějšek ke kroměřížským ulicím Moravcově a Pilařově, nazvaným po dvou jiných významných členech profesorského sboru starého gymnasia v Kroměříži.

¹ O něm srv. nejnověji Josef SVÁTEK, K vědeckému a osvětovému dílu Daniela Slobody, Zprávy Oblastního muzea jihovýchodní Moravy v Gottwaldově, 1962, číslo 1—2,

str. 7—15; zde shrnuta i veškerá hlavní literatura o D. Slobodovi, autoru „Rostlinnictví“ z roku 1852.

² O tomto nejlepším znalci karpatské květeny srv.: Josef PODPĚRA, „+František Gogela“, příroda, ilustrovaný měsíčník přírodovědecký a časopis pro vyučování přírodovědné, 15 (Brno 1922), str. 129. — týž, František Gogela, Zálhotský sborník (vydával Památkový spolek v Podhradní Lhotě za redakce Františka Kratochvíla), 1 (1927), strana 1—2. — František KRATOCHVÍL, Sbírka pramenů. František Gogela, tamže, 5 (1931), str. 15—20, též zvláštní otisk; zde podrobná bibliografie tištěných Gogelových prací, soupis rostlin jím objevených a po něm pojmenovaných, seznam jeho herbářů a zmínky o F. Gogelovi v literatuře.

³ Dokladem o jeho studiu na gymnasiu v Kroměříži. tehdy šestitřídním, jsou zápisy v knize známek (liber calculorum) z let 1810—1839 a v matrice gymnasia z let 1808—1850, jež uloženy v Okresním archivu Kroměříž v Holešově, fond Německé gymnasium v Kroměříži, materiál piaristického gymnasia. Imenoval se původně Jan a při svém vstupu do piaristického řádu v Lipníku 12. října 1837 přijal jméno František Xaver. Je třeba ho odlišovat od jiného Jana Veselého, rodáka z Kelče, který byl žákem gymnasia v Kroměříži v letech 1826—1832.

⁴ Srv. jednotlivé ročníky katalogu „Familiae clericorum regularium Scholarum Piarum provinciae Bohemiae, Moraviae et Silesiae“ ze školních roků 1837—1855, jež uloženy v Okresním a městském archivu v Berouně u Prahy. Za zapůjčení těchto velmi vzácných tisků děkuji pracovníci archivu prom. hist. Svatavě Drtínové.

⁵ O jeho působení v Kroměříži srv. jednotlivé ročníky katalogu „Familiae clericorum regularium Scholarum Piarum...“ ze školních roků 1856—1904, uložené ve fondu Stará knihovna Umělecko-historického muzea v Kroměříži, sign. L/b/2 II/2 68—71. — Jan STÖCKL, Zur Geschichte der Stadt und des Piaristengymnasiums in Kremsier. Festschrift aus Anlass des 200 jährigen Bestandes des Gymnasiums (Kroměříž 1887), str. 60 (pozn. 1), 64, 66, 120, 124. — Stručně též: Eduard HRUBEŠ, Piaristická kolej v Kroměříži (K za-pomenutému jubileu) (Kroměříž 1938), str. 16, 17. — Julius CHODNÍČEK, Kroměříž v hradbách. Paměti vlastence z druhé poloviny devatenáctého století, II. vydání. K vydání připravil a doslov napsal Jindřich Spáčil (Kroměříž 1948), str. 36. — Jindřich SPÁČIL, Veškerá moc ve státě vychází z lidu. Kronika o Kroměřížském sněmu 1848—1849 (Kroměříž 1948), str. 32. — Cenné podrobnosti uvádí Antonín Konstantin VÍTÁK. Paměti starého učitele-vlastence, persekucí postiženého, 1 (Praha 1902), str. 421—422, 427, 512. Ant. Konst. Víták i J. Stöckl (srv. výše) znali profesora Veselého osobně; Víták otiskuje dokonce Skopalíkův dopis ze 7. května 1860, v němž mu František Skopalík sděluje, že půjde v Kroměříži k profesorovi Veselému (srv. Paměti, 1, str. 512).

⁶ Zápis o smrti profesora F. X. Veselého je uveden v Úmrtní knize fary kolegiátního kostela sv. Mořice v Kroměříži, svazek V, fol. 471, uložené v matričním oddělení Městského národního výboru v Kroměříži. Za její zpřístupnění děkuji pracovníci matričního oddělení L. Polišenské a za určení domu úmrtí pracovníci ohlašovny A. Petříkové. — Pozůstalostní spis profesora F. X. Veselého, sign. A 414/4, je uložen jako součást spisovny Okresního soudu v Kroměříži ve Státním archivu v Brně, pobočka Uherské Hradiště. Za jeho zapůjčení děkuji pracovníku Okresního soudu v Kroměříži Hubertu Chybovi z Holešova. Pozůstalostní spis obsahuje velmi cenné údaje o příbuzných profesora Veselého, o chudém inventáři, jenž nalezen v jeho úmrtní světnici, a dokonce i jeho vlastnoruční závět. Postrádáme však v ní jakoukoliv zmínku o herbářích, jejichž existenci s určitostí předpokládáme.

⁷ Jsou to: ředitel Athanáš Mayer (1810—1891) a členové profesorského sboru Emerich Borůvka (1821—1890), Pavel Garreis (1812—1893) a Fabián Mathia (1810—1880). Jako pátý je uveden profesor František Xaver Veselý, poslední kroměřížský piarista vůbec. Hrob s pomníkem si zaslouží stálé péče ze strany kulturních a vlastivědných pracovníků a trvalého uchování. Za upozornění na tento hrob děkuji kronikáři města Kroměříže dr. Karlu Mejsnarovi z Okresní lidové knihovny v Kroměříži.

⁸ O něm srv. Václav TOMÁŠEK, Poznámky k rodopisu dr. Ferdinanda Stoličky, Věstník musea v Kroměříži, číslo 2 (leden 1959), str. 19—21; zde i další literatura o F. Stoličkově. Podle V. Tomáška (str. 20) bylo to iesnické prostředí, v němž vyrůstal, jež vzbudilo u F. Stoličky lásku k přírodovědě; kromě ní to byl ovšem především velký vliv a příklad profesora F. X. Veselého (pozn. J. S.).

⁹ Srv. Programm des kaiserl. königl. Ober — Gymnasiums zu Kremsier für das Schuljahr 1855, str. 20.

¹⁰ Srv. Programm des Staats — Gymnasiums in Kremisier f. d. Schuljahr 1874, str. 15.

¹¹ O něm srv.: Josef OTRUBA, K šedesátce MUDra Lva Františka Černíka, Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci, ročník 51, rok 1938, oddíl přírodovědný, postup.

čís. seš. 191 a 192 (Olomouc 1938), str. 183—185. — týž, +MUDr. Lev Frant. Černík, tamže, ročník 55, postup. čís. sešitů 203 a 204, rok 1946 — sv. I., oddíl přírodovědný (Olomouc 1945), str. 78—79; zde na str. 78 výslovně uveden F. X. Veselý jako známý moravský botanik.

¹² O něm srv. literaturu, uvedenou v poznámce 2.

¹³ Ve fondu Literární pozůstalost Františka Gogely (Gogeliana; 1 karton), jež je uložena v Okresním archivu Kroměříž v Holešově, není však dochováno nic, co by se týkalo styků obou přírodovědců. Jde ovšem o nepatrný zbytek materiálů, obsahujících rukopisy a tištěné práce Fr. Gogely, články o něm a korespondenci (též s botaniky).

¹⁴ Srv.: Okresní archiv Kroměříž v Holešově, fond Německé gymnasium v Kroměříži, Katalog des k. k. Gymnasiums Kremsier 1873 (za školní rok 1872—1873, 7. třída, číslo 40 — František Gogela. — Katalog... 1874 (za školní rok 1873—1874), 8. třída. — XXV. jubilejní výroční zpráva Arcibiskupského gymnasia v Kroměříži 1855—1935 (Kroměříž 1935), Seznam abiturientů od roku 1862—1934, str. 40, rok 1874, čís. 1.

¹⁵ Vyšlo ve výroční zprávě „Programm des kaiserl. königl. Ober — Gymnasiums in Kremsier für das Schuljahr 1855“ (Kroměříž 1855), strana 1—12. Tato velmi vzácná publikace je uložena ve Státní vědecké knihovně v Olomouci, sign. P 61.158; děkuji pracovníkům oddělení Styk se čtenáři této knihovny za její zapůjčení do Holešova a za upozornění na správný rok vytištění Veselého statí. V sešitě „Bibliografie Kroměříže a Kroměřížska“, str. 43, v heslech písmena „W“, uloženém jako příloha do „Věstníku musea v Kroměříži“ čís. 11 (březen 1961), je tato Veselého práce uvedena s chybným rokem 1885. — Bibliografický údaj o tomto pojednání otiskuje v seznamu literatury Walter HAAGE, Abriss der Geschichte der Stadt Kremsier bis 1850, časopis Nordmährenland (Olomouc 1942), str. 386. Odtud jej citují doplňky k soupisu literatury o Kroměříži a Kroměřížsku, vložené do „Věstníku musea v Kroměříži“, čís. 14 (prosinec 1962), str. 63.

¹⁶ Tuto Veselého statí ani jeho výzkumy neznají: Richard Picbauer, Floristické poznámky z okolí Kroměříže, Věstník Klubu přírodovědeckého v Prostějově za rok 1907, 10 (Prostějov 1908), str. 77—108 (v úvodě jsou uvedeni badatelé, kteří před ním zkoumali květenu kroměřížského okolí: Schlosser, A. Vogel, E. Palla, F. Zahradník, aniž je zmíněn F. X. Veselý), — týž, Lišejníky sbírané v okolí Kroměříže, tamže, 13 (Prostějov 1910), str. 135—147 (ani v této práci necituje R. Picbauer F. X. Veselého a nezná ani D. Slobodu, ač se dotýká též Holešovska a v něm i Rusavy). — Jindřich Poslušný, Myslivna v Oboře na Hvězdě, Věstník musea v Kroměříži, číslo 1 (listopad 1958), str. 4—7 (na str. 7 se zmiňuje o přírodovědeckých pozorováních vídeňského botanika dr. Pally z roku 1882 v lese Oboře, jež pokládá za nejstarší, a pak o práci R. Picbauera okolo roku 1907, ačkoliv jako první zde konal výzkumy již před rokem 1855 F. X. Veselý). — Hynek Zavřel, Státní přírodní rezervace na okrese kroměřížském, tamže, str. 7—11 (na str. 11 v soupise literatury Veselého pojednání neuvedeno). — týž, Rozšíření chráněných rostlin na okrese kroměřížském, tamže, číslo 3 (březen—duben 1959), str. 36—43 (soupis literatury na str. 43 také nezná Veselého statí).

¹⁷ Vyšlo ve výroční zprávě „Programm des Staats — Gymnasiums in Kremsier für das Schuljahr 1874“ (Kroměříž roku 1874), strana 1—9, jež uložena ve Státní vědecké knihovně v Olomouci, sign. P 61.158. Děkuji pracovníkům oddělení Styk se čtenáři této knihovny za upozornění na tuto vzácnou práci profesora F. X. Veselého i za její zapůjčení do Holešova. — Toto pojednání je, právě tak jako statí z roku 1855, dokladem, jak mnoho cenného materiálu, dnes úplně zapomenutého, obsahují staré výroční zprávy (programy) zaniklých středních škol, hlavně gymnasií, reálných gymnasií a reálék.

¹⁸ O dmuchavce (dmychavce, něm. das Löthrohr) srv. Ottův Slovník naučný, VII (Praha 1893), str. 698, heslo Dmychavka, autor článku Otakar ŠULC.

¹⁹ O použití dmuchavky při určování nerostů nejnověji srv. Vojtěch ROSICKÝ — Jaroslav KOKTA — Antonín WALECZEK, Příručka pro určování nerostů (Praha 1961), zde str. 57—70 a další, Metody chemického výzkumu.

²⁰ Stavební část domu s obydlím a hospodářským stavením, patřící ke katastrálnímu číslu 201, byla zrušena výměrem z 18. října 1895. Srv. Okresní soud v Kroměříži, Pozemková kniha, Rajnochovice V, 122—163, číslo knihovní vložky 129, str. 113—128, paseka č. 136. Za zpřístupnění tohoto materiálu děkuji pracovníku Okresního soudu v Kroměříži Hubertu Chybovi z Holešova. — Také z rodiny Veselých již v Rajnochovicích nikdo nežije; oba bratři F. X. Veselého, Valentin a Josef, byli r. 1904, kdy zemřel bratr František, mrtvi a jejich rodiny bydlely mimo Rajnochovice. Z bližších příbuzných byla v té době naživu zejména praneteř Aloisie Helmová, poštovní úřednice v Přerově, která vyřizovala celou pozůstalost svého zemřelého prastrýce, prof. F. X. Veselého. Srv. Pozůstalostní spis prof. F. X. Veselého, sign. A 414/4.

Über dem Werke des Naturforschers F. X. Veselý

Zusammenfassung

Zu den hervorragenden Naturforschern in Mähren im 19. Jahrhunderte gehört Prof. Franz Xaver Veselý (Wessely), geboren im Jahre 1819 in Rajnochovice (Rajnochowitz) und gestorben im Jahre 1904 in Kroměříž (Kremsier), dessen wissenschaftliches Werk aber heute schon ganz vergessen ist. Er war Mitglied des Piaristenordens und als Professor wirkte er eine lange Reihe von Jahren auf einigen Hauptschulen und Gymnasien, am längsten in Kroměříž (Kremsier), wo er überall bedeutend als Lehrer der Naturwissenschaften tätig war. Aus der grossen Menge seiner Schüler arbeiteten nach den Grundsätzen ihres Lehrers namentlich seine drei Hörer aus Kroměříž (Kremsier): Ferdinand Stolička als Geolog in Indien, Franz Černík als Botaniker in Österreich und hauptsächlich Franz Gogela, der beste Kenner der Karpatenflora in Mähren.

Prof. Veselý hat zwei naturwissenschaftlichen Abhandlungen geschrieben, welche in den Programmen des Kremsierer Gymnasiums herausgegeben wurden: die Studie über die Vegetationsverhältnisse aus der nächsten Umgebung der Stadt Kremsier aus dem Jahre 1855 und den Aufsatz über die Benützung des Löthrohres beim Untersuchen und Bestimmen der Mineralkörper aus dem Jahre 1874. In beiden seinen Abhandlungen benützte F. X. Veselý moderne und fortschrittliche Methoden der wissenschaftlichen Arbeit.

Václav Z ý k a

AREÁLNÍ ROZŠÍŘENÍ STOPOVÝCH PRVKŮ V MINERÁLNÍCH VODÁCH ČECH

Stopové prvky v minerálních vodách Čech zjištěné semikvantitativní spektrální analysou, neb stanovené kvantitativně, vytvářejí velmi zajímavé geochemické provincie. Některé geografické a geologické zákonitosti rozšíření stopových prvků v minerálních vodách mohou mít praktický význam a zasluhují podrobnější průzkum.

Spektrální analysou byla v minerálních vodách Čech prokázána přítomnost 35 prvků: Ag, Al, As, B, Ba, Be, Bi, Ca, Ce, Cd, Co, Cr, Cu, Fe, Ga, Hg, K, Li, Mg, Mn, Mo, Na, Ni, Pb, Rb, Sb, Si, Sn, Sr, Ti, Tl, V, Y, Zn a Zr. Vezmeme-li v úvahu i výsledky kvantitativních chemických analys, nutno k tomuto počtu přičíst ještě Br, C, Cl, Cs, F, Ge, H, J, N, O, P, S a Se. Hojnostní zastoupení chemických prvků v minerálních vodách Čech je uvedeno v tabulce 1, založené na spektrálních analysách 233 pramenů minerálních vod. Poměrně zřídka se ve vodách vyskytuje Co, Cr, Mo, Rb a Sn; pojem „řidký“ je v tomto případě ovšem velmi relativní. Tak např. Co se vyskytuje v 18 proc. vod, tzn., že přítomnost tohoto prvku byla zjištěna ve 42 vodách (stejně je tomu v případě Mo, atd. Ve 3—10 proc. analysovaných vod byly zjištěny prvky: As, B, Cd, Hg a Sb. Výskyt těchto prvků (až na Sb) bude však nepochybně hojnější (při spektrální analýze se v těchto případech projevují její nedostatky jako těkavost prvků, obsah bóru v uhlíkových elektrodách, atd.). Velmi vzácně se ve vodách vyskytuje Bi, Ce, Ga, Tl, V, Y a Zr. Neobyčejně zajímavý je výskyt Ce ve zřídle v Bohdanči. Je to jediné zjištění přítomnosti tohoto prvku v našich minerálních vodách vůbec.

Provincie železa.

Železo, hliník a mangan jsou stálými součástmi minerálních vod. České minerální vody obsahují vždy zvýšené množství Fe; proto pro vymezení hydrogeochemické provincie byly vzaty v úvahu jen vody, ve kterých obsah Fe je vyšší než 10 mg/l. Lokalit vývěru takovýchto vod je v Čechách 28; z tohoto počtu 24 lokality se vyskytují západně Konstantinových Lázní a vytvářejí úzkou provincii směru sz.—jv. Vody s maximálními obsahy Fe vyvěrají jižně linie Konstantinovy Lázně (43) — Smrčina (4).

Plošně málo významná provincie železa existuje v oblasti České křídly a je vymezena lokalitami Velim (87), Poděbrady (91), Nový u Městce Králové (83). Obsah železa v některých minerálních vodách Čech je uveden v tabulce 2.

Tabulka 1.

100 proc. = 233 spektrálních analys = 233 zjištění

Prvek	obsažen ve vodách	% zjištění	Prvek	obsažen ve vodách	% zjištění
Ag	170	72,96	Mg	233	100,00
Al	233	100,00	Mn	233	100,00
As	14	6,00	Mo	42	18,02
B	23	9,87	Na	233	100,00
Ba	194	83,26	Ni	87	37,33
Be	103	44,20	Pb	170	72,96
Bi	2	0,85	Rb	29	12,44
Ca	233	100,00	Sb	9	3,86
Ce	1	0,42	Si	233	100,00
Cd	7	3,00	Sn	34	14,59
Co	42	18,02	Sr	230	98,79
Cr	26	11,15	Ti	62	26,60
Cu	232	99,57	Tl	1	0,42
Fe	233	100,00	V	6	2,57
Ga	4	1,71	Y	1	0,42
Hg	11	4,72	Zn	84	36,05
K	184	78,96	Zr	3	1,28
Li	203	87,12			

Tabulka 2.

lokalita	obsah $\text{Fe}^{++} + \text{Fe}^{+++}$ mg/l	lokalita	obsah $\text{Fe}^{++} + \text{Fe}^{+++}$ mg/l
Dolní Paseky	45,4	Kynžvart, š. 2	112,0
Plesná 2	380,0	Kynžvart 4	370,8
Plesná 3	54,0	Frant. Lázně-Hájek	40,04
Smrčina	55,0	Konst. Lázně, S II	18,60
Vackovec 2	34,0	Dolní Žandov	12,0
Hartoušov 1	29,0	Horní Žandov	12,0
Hartoušov 2	14,2	Brtná	20,6
Horní Lažany	28,0	Martinov	29,24
Dolní Částkov	40,37	Dolní Kramolín	14,04
Prameny 1	17,35	Pístov 1	81,15
Prameny 2	15,24	Pístov 2	34,14
Prameny 4	22,80	Jankovice	15,90
Prameny 6	36,75	Hoštet	25,70
Prameny 7	11,31	Křepkovice	24,20
Kokašice	27,24	Pěkovice	31,90
Očihov 2	67,18	Babice 1	19,70
		Babice 2	11,18
		Babice 3	14,97
		Babice 4	18,30
		Nový u M. Král.	25,72
		Náchod	
		{Boženčín pr.}	66,18
		Poděbrady, S I	17,93
		Velim 2	26,72

Provincie kobaltu a niklu.

Přítomnost Co byla spolehlivě zjištěna v minerálních zřídlech 26, niklu 48 lokalit. Přitom oba prvky, neb jeden z nich, byly zjištěny ve zřídlech 51 lokalit. Přítomnost obou prvků byla spolehlivě zjištěna ve zřídlech 23 lokalit.

Rozšíření obou prvků je geograficky (a tudíž i geologicky) naprosto shodné. V obou případech možno rozlišiti hydrogeochemickou provincii Co a Ni západočeskou a severočeskou. Severočeská provincie je dána lokalitami Nové Město pod Smrkem, Libverda, Jánské Lázně, Rokytnice a Náchod-Běloves (81, 82, 84, 86, 105). Pokud jde o kobalt, významnější množství tohoto prvku semikvantitativní spektrální analysou v žádném z těchto pramenů zjištěno nebylo.

V případě Ni, významnější (avšak nikoliv nejvyšší) množství tohoto prvku bylo nalezeno ve zřídlech v Náchodě-Bělovsi (0,03 mg/l v prameni Hedva III). Hojný je výskyt Co v zoně západočeské; kobalt je běžným prvkem západně linie vymezené lokalitami Trpísty (28) a Bílina (58). Severně Bíliny nebyl kobalt ve vodách zjištěn. V této zoně maximální obsah Co byl zjištěn ve zřídlech v Jáchymově (52) a Martinově (68). Celá oblast České křídly je, pokud jde o Co, sterilní.

Pozoruhodné je sledování kvantitativního obsahu Ni ve zřídlech západočeské provincie. Maximální obsah Ni byl zjištěn v prameni v Mnichově (78) 0,316 mg/l. Tato lokalita je obklopena zonou nižších, ale přesto oproti průměru značně zvýšených obsahů Ni v minerálních zřídlech. Jde o lokality: Kyselka u Nové Vsi (22), Prameny (23), Mariánské Lázně (53), Brtná (63), Martinov (68) a Babice (77). Prameny v těchto lokalitách vykazují obsah Ni > 0,02 mg/l.

Tato zona je pak obklopena aureolou vod s obsahem Ni < 0,02 mg/l. Výjimkou jsou severnější a západnější zřídla v Leopoldových Hamrech (17), Očihově (30) a Jáchymově (52), ve kterých obsah Ni rovněž převyšuje hodnotu 0,02 mg/l. Toto však nic nemění na pozoruhodné zonálnosti obsahu Ni v minerálních vodách západočeské hydrogeochemické (niklové) provincie.

Oblast České křídly je niklem prakticky sterilní (viz tab. 3); stopy Ni (< 0,02 mg/l) byly zjištěny ve zřídlech minerálních vod ve Velimí (87) a Poděbradech (91).

Tabulka 3.

lokalita	průměr. obsah Ni mg/l	průměr z analy- sovaných pramenů
Poděbrady	0,003	1
Náchod-Běloves	0,01	5
Kynžvart	0,008	5
Prameny	0,01	6
Mariánské Lázně	0,013	18
Karlovy Vary	0,014	1

Kobalt ve vodách severočeské provincie pochází s největší pravděpodobností z minerálu kobaltinu, jehož přítomnost byla v některých lokalitách této zony zjištěna (Nové Město p. Smrkem, 81).

V zoně západočeské kobalt byl těžen v Doubravě (1) a Kynžvartě (31) spolu s manganem. Doly na Co byly též v Krásně u H. Slavkova. Co byl těžen též ve Výškově (j. Dolního Kramolína, 69 a Pístova, 70). Minerály kobaltu (kobaltin) byly nalezeny v Jáchymově (52) a Prameněch (23). Nejvyšší obsah Co byl zjištěn v Martinově (68); to je nápadná shoda s Jáchymovskými zřídly. Martinov je (možno říci) centrem západočeské kobaltové hydrogeochemické provincie.

Pokud jde o Ni, jeho původ ve zřídlech severočeské provincie lze odvodit od minerálu nikelinu, který zde byl nalezen (např. v Rokytnici, 86).

Stejný je původ Ni ve vodách západočeské provincie hydrogeochemické. Nikelin byl nalezen v Pramenech [23], Jáchymově [52]; těžen byl Ni ve Výškově a Krásně. Původ Ni v pramenech České křídly není znám.

Provincie chromu.

Výskyt chromu v minerálních vodách Čech není hojný; % hojnosti Cr = 11,15. Kvantitativně byl obsah Cr stanoven pouze v pramenech 7 lokalit.

Za jedinou výraznou zonu chromu v minerálních vodách Čech možno považovat provincii západočeskou. Maximální obsah Cr byl zde zjištěn v prameni Otročin 2 [33] — 0,36 mg/l. Značně zvýšený obsah chromu byl zjištěn také v prameni v Křepkovicích [75] — 0,25 mg/l a Babicích [77, pramen 4] — 0,13 mg/l. Dostí vysoký obsah Cr byl zjištěn ve zřídlech vyvěrajících v blízkém okolí uvedených lokalit (Prameny, Martinov). Přítomnost Cr byla zjištěna celkem v pramenech 16 lokalit; z tohoto počtu zjištění plných 11 připadá na zonu západočeskou a z toho 7 na úzkou oblast kolem Otročina, lokality s pramenem s nejvyšším obsahem Cr.

Přítomnost Cr byla zjištěna též ve vodách severních Čech. Jde o zřídla v Libverdě [82], Jánských Lázních [84] a Náchodě-Bělovsi [105]. Zvýšený obsah Cr byl zjištěn pouze ve zřídlech prvních dvou lokalit.

Stopy Cr vyskytují se také ve zřídlech ve Velimi a Bohdanči.

Přítomnost chromitu je zaznamenána z Teplé [32] a Pramenů [23]; to dobře souhlasí s provincií nejvyšších obsahů Cr ve vodách zřídél západočeské zony.

Původ Cr ve vodách sev. Čech a oblasti České křídly není znám.

Provincie cínu.

Cín byl zjištěn ve zřídlech 31 lokalit. Z tohoto počtu 29 míst výskytu je lokalizováno v širším okolí Martinova, lokality vývěru pramene s nejvyšším obsahem Sn. Tato provincie Sn je součástí zony západočeské. Severněji vyskytuje se provincie cínu rozkládající se mezi Postoloprty a Horním Žlebem a daná lokalitami Postoloprty [46], Brvany [45], Ústí n. Lab. [55], Bílina [58], Vilsnice [57] a Horní Žleb [59]. V podstatě můžeme tuto část provincie přiřadit k západočeské Sn-W formaci.

V severních Čechách byl cín zjištěn pouze v minerálních vodách v Novém Městě p. Smrkem [81] a Libverdě [82]. Stopy Sn byly zjištěny též ve zřídlech v Náchodě-Bělovsi [105]. Z České křídly je znám pouze jediný výskyt Sn v prameni ve Velimi [87]; oblast České křídly možno tedy v případě cínu pokládati za sterilní.

V západočeské provincii minerály Sn (převážně kassiterit) byly zjištěny v Jáchymově [52], Čachovicích [39], Teplicích [54] a Karlových Varech [40].

Doly na cín jsou známy z Kynžvartu [31], Mariánských Lázní [53], Potína [24], Pramenů [23], Teplé [32], Štítar (sz. Aše) a Krásna. Většina těchto lokalit vyskytuje se tedy v bezprostřední blízkosti Martinova [68]. V severočeské provincii minerálních vod doly na cín se nacházely ve Vratislavicích [80] a Novém Městě p. Smrkem [81].

Provincie molybdenu.

Vzdor tomu, že poznatky pokud jde o rozšíření Mo v minerálních pramenech Čech jsou založeny téměř výhradně na semikvantitativní spektrální analýze, jsou neobyčejně zajímavé.

Jak uvedeno v tabulce 1, přítomnost Mo byla spektrálně zjištěna ve 42 pramenech z 233 analysovaných (% hojnosti = 18,02). Přítomnost Mo byla prokázána

v pramenech 19 lokalit, z kteréhožto počtu plných 10 připadá na zřídla v oblasti České křídly (počítám v to zřídla v Náchodě — Bělovsi).

Zbývajících devět lokalit výskytu Mo ve vodách je roztroušeno v západočeské provincii, západně linie dané lokalitami Horní Žleb (Horní Grunt, 59) a Pístov (70). Nejvyšší obsah Mo byl zjištěn ve vodě vyvěrající ze štoly Eliáš v Jáchymově (0,01 mg/l) a přibližně stejný obsah Mo má voda zřídla v Pístově. To není bez zajímavosti, neboť Mo je typickým doprovodným prvkem uranových ložisek. V Jáchymově byla přítomnost molybdenitu nesčetněkrát spolehlivě prokázána. Z Pístova (70) není dosud molybdenit znám, avšak výskyt tohoto minerálu byl zaznamenán z Krásna a j. lokalit.

Hojnost výskytu Mo v minerálních vodách České křídly zasluhuje zvláštní pozornosti, i když praktický význam tohoto zjištění nelze dnes posoudit. Skutečnost, že z 19 lokalit výskytu Mo v minerálních vodách Čech více než 50 proc. připadá na lokality v oblasti České křídly je přinejmenším zajímavá.

Provincie rtuti, antimonu a vizmutu.

V případě vizmutu lze hovořit pouze o výskytu, nikoliv o provinciích; Bi vyskytuje se totiž v minerálních vodách Čech velmi vzácně — jeho přítomnost byla prokázána ve zřídlech Karlových Var (40) a v prameni v Salské (90). Vzácný výskyt Bi v minerálních vodách Čech je překvapující.

Velmi krásnou provincii tvoří Sb v minerálních vodách nejzápadnějšího výběžku Čech. Tuto provincii tvoří lokality: Smrčina (4), Děvín (6), Hartoušov (8), Mostek (10), Františkovy Lázně (41) a Prameny (23). Přítomnost antimonu byla zjištěna též ve zřídle v Salské (90) a Libverdě (82). Kvantitativně byl obsah Sb stanoven v obou pramenech v Bělohradě — činí 0,06 mg/l.

Pozoruhodná je provincie rtuti. Byla zjištěna v odparcích minerálních vod z osmi lokalit, výhradně v oblasti západních Čech. Hg vyskytuje se v pruhu mezi Západním Chodovem a Vilsnicí (71 a 57).

Minerály Bi (hl. bismutin) byly nalezeny v Jáchymově (52), Dolním Kramolíně (69) a Pramenech (23). To pochopitelně vůbec nesouhlasí s výše uvedeným zjištěním přítomnosti Bi ve vodách Karlových Var a v prameni v Salské. Ovšem z tohoto sporadického výskytu Bi ve vodách nelze činit žádné podstatnější závěry.

Minerály Sb (antimonit) jsou známy z Jáchymova (52), Teplé (32), Chodové Planě, atd., vesměs tedy z oblasti ležící na východ od provincie vod obsahujících Sb. Právě z tohoto důvodu je hydrogeochemická provincie Sb vázaná na velmi úzce vymezenou oblast nesmírně zajímavá — rozhodně zasluhuje pozornosti. Původ Sb ve zřídlech v Salské, Bělohradě a Libverdě není jasný.

Minerály Hg jsou známy z Jáchymova (52) a Potína (24) a Horních Lubů. Potín těsně souvisí s Konstantinovými Lázněmi, kde Hg-minerály byly zjištěny. Původ Hg ve vodách ostatních lokalit není znám.

Provincie mědi, olova a zinku.

Zinek náleží mezi nejrozšířenější prvky v minerálních vodách Čech. Nejvyšší obsahy Zn vyskytují se ve vodách České křídly. Průměrný obsah Zn ve 28 pramenech České křídly činí 0,48 mg/l a je tedy více než dvakrát vyšší, než průměrný obsah Zn ve zbývajících 176 pramenech (0,2 mg/l). Provincie nejvyšších obsahů Zn v minerálních vodách České křídly je omezena lokalitami: Nový u Městce Králové, Myštěves a Němčice (93, 95, 98). Minerální pramen v Novém je zinkem nejbohatší minerální vodou v Čechách. V květnu 1959 byl zde zjištěn obsah 8,74 mg/l Zn, v září 1959 4,05 mg zinku v 1 litru. Pokles obsahu Zn provázal pokles mineralisace. Zřídlo v Myštěvsi obsahuje 7,36 mg Zn v 1 litru. Na mapě 1 je uveden i pramen studniční vody ze Stupárovic, obsahující 8,2 mg Zn v 1 litru.

ru. Zvýšený obsah Zn byl zjištěn také ve zřídlech v Zaječicích (48) — 4,27 mg v prameni 39, 4,9 mg v prameni Matečném.

Pokud jde o měď, nejzajímavější jsou opět zřídla České křídý. Průměrný obsah Cu ve všech 194 analysovaných pramenech minerálních vod Čech činí 0,05 mg/l, avšak průměrný obsah Cu ve 28 pramenech oblasti České křídý dosahuje hodnoty 0,2 mg/l. Provincie maximálních obsahů mědi rozkládá se mezi Sadskou a Novým u Městce Králové. Není bez zajímavosti tabulka průměrného obsahu Cu v pramenech minerálních vod našich nejznámějších lázní:

Tabulka 4

lokalita	průměr. obsah Cu mg/l	průměr z kolika analysov. pramenů
Poděbrady	0,48	11
Náchod-Běloves	0,03	5
Bílina	0,01	5
Kynžvart	0,03	5
Kyselka	0,023	5
Prameny	0,03	6
Mariánské Lázně	0,03	18
Teplice	0,009	9
Karlovy Vary	0,014	20
Česká křída	0,2	28

Nejvyšší obsah Pb vyskytuje se v Čechách v minerální vodě v Leopoldových Hamrech — 0,18 mg/l. Stejně jako v předchozích případech u mědi a zinku, nejzajímavější je kvantitativní zastoupení Pb ve vodách České křídý. Tabulka 5 ukazuje, že minerální vody České křídý jsou poměrně bohaté tímto prvkem. Provincie Pb ve vodách České křídý je dobře patrná z mapy 1.

Tabulka 5

lokalita	průměr. obsah Pb mg/l	průměr analysovaných pramenů
Poděbrady	0,03	11
Náchod-Běloves	0,01	5
Prameny	0,04	6
Teplice	0,03	7
Česká křída	0,07	14

Berylium v minerálních vodách Čech.

Berylium bylo nalezeno ve 103 pramenech minerálních vod. Jeho výskyt je tedy poměrně velmi častý. Kvantitativně byl obsah Be stanoven ve 26 pramenech. Nejvyšší obsah Be byl zjištěn v prameni Šachta 2 v Kynžvartě (31) — 0,07 mg/l.

Zvýšený obsah Be vyskytuje se též ve vodě pramene 1 (0,04 mg/l) a Viktoriině (0,05 mg/l), rovněž v Kynžvartě. Voda Císařského pramene ve Františkových Lázních-Hájku obsahuje 0,06 mg/l a voda v Dolních Pochlovicích 0,04 mg Be v 1 litru. V ostatních analysovaných minerálních vodách obsah Be je nižší než 0,04 mg/l. Počet analys je pro vymezení hydrogeochemické provincie Be nedostatečný. Minerály Be (beryl, chrysoberyl) jsou v širším okolí těchto lokalit známy (Kynžvart, Karlovy Vary, Nová Ves, Krásno, aj.). Původ Be však možno vidět i v jiných minerálech, resp. horninách.

Selen v minerálních vodách Čech.

Přítomnost selenu byla zjištěna ve vodě Mlýnského pramene v Karlových Varech. Ve 100 tunách vody je obsaženo 1,14 g Se.

T a b u l k a 6

lokalita	průměrný obsah F v pramenech mg/l	zřídla vynesou za 1 rok kg F
Ústí n. L.	9,0	1300,0
Střekov	13,2	808,7
Vilnsnice	2,2	34,0

Závěr.

Provincie Ni, Cr a Co v minerálních vodách západních Čech (mapa 3) je pozoruhodná vysokými obsahy Ni a Cr. Obsahy obou prvků jsou, možno říci, naprosto anomální a další podrobný geochemický výzkum oblasti by byl velmi žádoucí.

Totéž platí i o provinciích Sn a Hg. Pokud jde o Bi, pozoruhodný je výskyt tohoto prvku v minerální vodě v Sadské, ve které byla též zjištěna přítomnost Sb. Zjištění přítomnosti antimonu ve vodě z Bohdanče ukazuje, že jeho výskyt ve zřídle v Sadské není náhodným a geochemicky bezvýznamným.

Také značné rozšíření Sb v minerálních vodách západních Čech je nečekané a vzbuzuje pozornost.

Anomálie Zn, Pb, Cu a hlavně Mo v minerálních vodách České křídly je nepochybně nejvýznamnějším zjištěním provedeného výzkumu. I když do jisté míry musíme předpokládat, že k akumulaci Pb, Cu, ale hlavně Zn v těchto vodách došlo zvyšováním mineralizace vod za specifických geochemických podmínek, anomální obsah Zn ve vodě ze Stupárovic, kde takovéto koncentrování solí nepřichází v úvahu ukazuje, že oblast vývěru vod je obohacena rudní mineralizací. Také vysoký obsah Zn ve vodách v Zaječicích (48) je zajímavý; rozhodně obsah > 4 mg Zn v 1 litru vody stojí za povšimnutí, i když i zde zinek se akumuluje zvyšováním mineralizace. Je přitom pozoruhodné, že v zinkové provincii v České křídě nebyla zjištěna přítomnost Cd ani v jediném případě, zatím co v minerálních vodách v okolí Zaječic se kadmium vyskytuje (Lenešice 47 a Most 49). Provincie molybdenu ve vodách České křídly je značně rozsáhlá. Nebylo by jistě správné vyslovovat optimistické prognózy, nicméně se domnívám, že Mo může v těchto případech pocházet pouze z kvantitativně významnějšího zrudnění v podloží České křídly. Oblast zrudnění musí být značná, neboť minerální vody nesoucí rysy porušených fosilních vod marinního typu (naftového původu) nemají takový vzájemný kontakt, který by dovolil přísun Mo z nějakého úzce lokálního zdroje. Pro fosilní vody České křídly (a samozřejmě fosilní vody marinního typu všeobecně) jsou typickými prvky J a Br.

Podstatně zvýšený obsah F ve vodách v okolí Ústí n. L. svědčí o rudní mineralizaci i v této části České křídly.

Seznam lokalit vývěrů minerálních vod v Čechách.

(Pořadové číslo odpovídá označení v mapách minerálních vod; číslo v závorce udává počet analyzovaných pramenů.)

1. Doubrava	(1)	37. Korunní	(1)	71. Zadní Chodov	(1)
2. Dolní Paseky	(1)	38. Klášterec n. O.	(2)	72. Jankovice	(1)
3. Plesná	(3)	39. Čachovice	(2)	73. Hoštec	(1)
4. Smrčina	(1)	40. Karlovy Vary	(21)	74. Dřevohryzy	(1)
5. Nová Ves	(1)	41. Františkovy Lázně	(20)	75. Křepkovice	(1)
6. Děvín	(1)	42. Františkovy Lázně-		76. Pěkovice	(1)
7. Vackovec	(2)	Hájek	(1)	77. Babice	(4)
8. Hartoušov	(2)	43. Konstantinovy Lázně	(2)	78. Mnichov	(1)
9. Nebanice	(1)	44. Obrovce	(1)	79. Tachov	(1)
10. Mostek	(2)	45. Brvany	(2)	80. Vratislavice	(1)
11. Hluboká	(1)	46. Pošoloprty	(1)	81. Nové Město p. Sm.	(1)
12. Starost	(1)	47. Lenešice	(1)	82. Libverda	(2)
13. Dlouhé Mosty	(1)	48. Zaječice	(2)	83. Bělohrad	(2)
14. Pomezná	(1)	49. Most	(1)	84. Jánské Lázně	(3)
15. Mýtina	(1)	50. Chomutov	(1)	85. Lázně Fořt	(1)
16. Horní Lažany	(1)	51. Vtelno	(1)	86. Rokytnice	(1)
17. Leopoldovy Hamry	(1)	52. Jáchymov	(8)	87. Velim	(2)
18. Dolní Pochlovice	(1)	53. Mariánské Lázně	(18)	88. Kersko	(1)
19. Dolní Částkov	(1)	54. Teplice	(7)	89. Hradištko	(1)
20. Chotíkov	(1)	55. Ústí n. L.	(3)	90. Sadská	(1)
21. Šabina	(1)	56. Střekov	(1)	91. Poděbrady	(11)
22. Kyselka u Nové Vsi	(1)	57. Vilsnice	(1)	92. Nymburk	(1)
23. Prameny	(6)	58. Bílina	(6)	93. Nový u Městce	
24. Potín	(1)	59. Horní Grunt		Král.	(1)
25. Čeliv	(1)	(nyní Horní Žleb)	(1)	94. Skřivany	(1)
26. Břetislav	(1)	60. Stará Voda	(1)	95. Myštěves	(1)
27. Kokašice	(1)	61. Dolní Žandov	(1)	96. Sezemice	(1)
28. Trpisty	(1)	62. Horní Žandov	(1)	97. Kobylce	(2)
29. Mukoděly	(1)	63. Brná	(1)	98. Němčice	(1)
30. Očíhov	(2)	64. Podlesí	(1)	99. Velký Osek	(1)
31. Kynžvart	(5)	65. Úšovice	(1)	100. Pečky	(1)
32. Teplá	(2)	66. Chotěnov	(1)	101. Dymokury	(1)
33. Otročin	(3)	67. Skeřné Hutě	(1)	102. Libáň	(1)
34. Kyselka	(5)	68. Martinov	(1)	103. Bohdaneč	(1)
35. Petrov	(1)	69. Dolní Kramonín	(1)	104. Hronov	(2)
36. Stráž n. O.	(1)	70. Pístov	(2)	105. Náchod-Běloves	(5)

L'élargissement territorial des éléments tracés dans les eaux minérales de la région de la Bohême.

(Résumé)

On a constaté l'existence de 48 éléments chimiques dans les eaux minérales de la région de Bohême. Leur présence et même l'anomalie de leur contenu dans les eaux minérales, sont notées sur les cartes No 1—3. Le contenu le plus grand du fer était trouvé dans Plesná (la source 2) — 380 mg/l. Le plus grand contenu du Ni produit la source à Mnichov (0,316 mg/l). Il y a des eaux minérales extrêmement riches en chrome. Par exemple: la source „2“ à Otročin contient 0,36 mg de Cr dans 1 litre, la source à Křepkovice 0,25 mg de Cr dans 1 litre et la source de Babice 0,13 mg/l de Cr. Le contenu le plus grand de molybdène se trouve dans l'eau de la galerie de mine Eliáš à Jáchymov (0,01 mg/l) et la plus grande quantité de Sb était découverte dans les sources de Bohdaneč (0,06 mg/l).

Dans les eaux minérales de la crétacé bohémienne on a signalé le plus grand contenu de Cu et de Zn. La source à Nové près de Městec Králové renferme 8,74 mg/l de Zn, la source à Stupákovice 8,2 mg/l de Zn, etc.

La quantité la plus grande du cuivre renferment les sources de Poděbrady (> 1 mg/l). Un grand contenu du plomb présent la source de Leopoldovy Hamry (0,18 mg/l).

La source de la galerie de mine „2“ à Kynžvart produit de 0,07 mg/l de beryllium. Dans les sources de Karlovy Vary on a constaté une présence très intéressante du sélénium. L'eau de „La source du moulin“ (Karlovy Vary) contient 1,14 g de sélénium dans 100 tonnes de l'eau.

La présence de Ce dans la source de Bohdaneč est très remarquable. Sur la base des recherches effectuées, on a constitué des cartes géochimiques No 1—3 et on a fait des résultats de l'origine des éléments, ev. de la possibilité de l'existence de leur gisements.

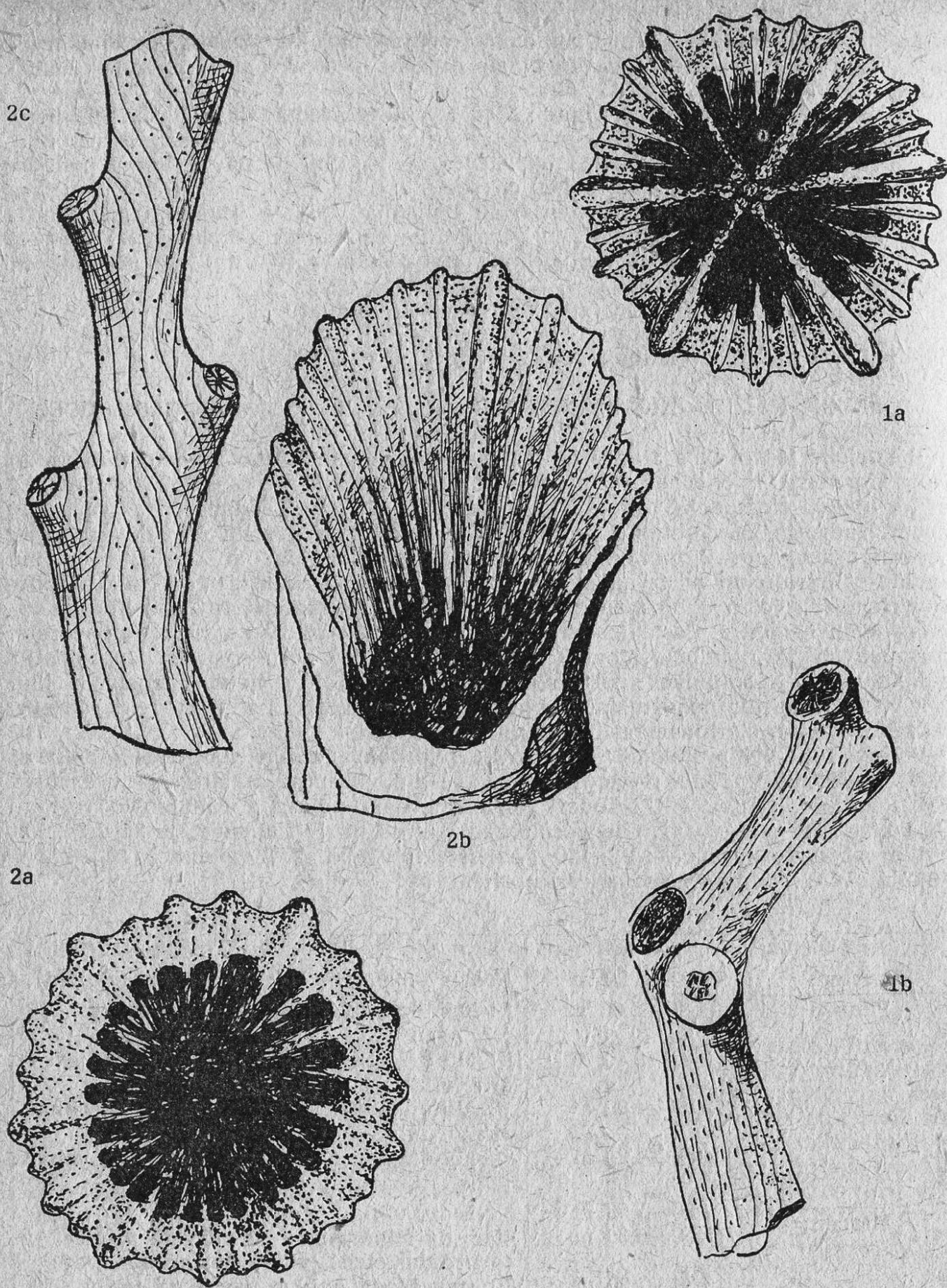
Vladimír Strnad — Vladimír Kalabis

O PRVÉM NÁLEZU MIOCENNÍCH KORÁLŮ VE SLAVONÍNĚ U OLMOUCE.

Historické jádro obce Slavonína leží na hranici někdejšího inundačního území řeky Moravy a jejích dnes zcela zaniklých pravobřežních přítoků (řičky Povelky aj.) v oblasti olomoucké pánve Hornomoravského úvalu. Západně odtud se mírně zvedá Hněvotínská vypnulina, tvořená na basi kulmu a devonu zejména mocnými vrstvami neogénu. V tomto je vlastní fosiliferní mořský miocén kryt k jihu rychle přibývajícimi pestrými písčými patrně pliocenního stáří, nebo relikty sprašových návějí (příp. přeplavených sprašovin hlín). Je tvořen převážně jíly s vložkami jemných písků. Často lze ve vrtbách zastihnout přímo na povrchu souvrství tortonských jílu ojedinělé úlomky zuhelnatělých dřev nebo dokonce i proplástky zuhelnatělých rašelinných nebo slatinných společenstev nebo nánosů. K jihu a k východu se jíly ponořují pod kvartérní terasové šterky a písčiny řeky Moravy, rovněž často se slatinnými a rašelinnými vložkami.

V roce 1962 byl projekčně připravován podrobný územní plán obce, doplněný osmi vrtanými sondami (hodnotil Vl. Strnad, písemný materiál je v archivu Krajského ústavu v Olomouci). K zajímavému nálezu korálů došlo ve vrtu S₃, umístěném v obci v tř. Osvobození cca 6 m od průčelí domu č. p. 34 a 36. Vrt byl proveden soupravou AVB 100 (vrtmistr M. Tábořský) ve dnech 20.—21. 4. 1962 a ověřil zde tento geologický profil:

Kvartér:	0,00—1,90 m	Násyp kamenitý a hlinitý (stavební odpad).
Pliocén:	1,90—2,00 m	Jíl hnědézelený, mírně písčitý, uhelný, vlhký, pevný.
	2,00—2,80 m	Jíl žlutě zelený a žlutěhnědý, jemně písčitý, vlhký, tuhý až pevný.
	2,80—4,00 m	Jíl žlutěhnědý mírně jemně písčitý, velmi vlhký, tuhý.
	4,00—4,60 m	Jíl žlutěhnědý písčitý až šterkovitý, velmi vlhký, tuhý až pevný.
Miocén: (Torton)	4,60—5,50 m	Jíl šedý, vlhký, pevný až tvrdý.
	5,50—6,30 m	Jíl šedý silně jemně až středně písčitý (v proplástcích), vlhký, pevný až tvrdý.
	6,30—7,50 m	Jíl tmavěšedý, vlhký, pevný až tvrdý.
	7,50—8,30 m	Jíl tmavěšedý, silně fosiliferní, vlhký, pevný až tvrdý.

1a—b: *Stylocora exilis* REUSS, 1871; obr. 2a, b—c: *Amphihelia sismodiana* (SEGUENZA, 1864). Schematický nákres podle nálezů ze Slavonína s použitím A. E. REUSSE, 1871, l. c. Zvětšeno 5 a 10X. - Dr. V. Strnad.

Nadmořská výška vrtu (v baltském syst. po vyrovnání) je 217,07 m n. m. Hladina spodní vody byla navrtána v hl. 2,80 m a ustálena v 1 m pod úrovní terénu.

Z profilu vysvítá, že přeplavené (původně mořské) jíly dosahují (po předpokládaném částečném odkluzu v kulturním prostředí a bez nadložních vrstev násypu) mocnosti toliko 2,70 m a spočívají na fosiliferním tmavěšedém jílu. Korály byly nalezeny v hloubce 7,50—8,30 m pod úrovní terénu, kde byl vrt ukončen.

Určení nálezu provedl Vl. Kalabis 1962. V materiálu byly zastoupeny dva níže popsane druhy.

Ordo: *Madreporaria* M. EDWARDS et J. HEIME, 1871.

Familia: *Heliastreaeidae* J. ALLOITEAU, 1952 (in J. PIVETEAU, 1952).

Subfamilia: *Cladocorinae* J. ALLOITEAU, 1952 (in J. PIVETEAU, 1952).

Genus: *Stylocora* REUSS, 1871.

***Stylocora exilis* REUSS, 1871.**

(Obr. 1a—b.)

1871, *Stylocora exilis* A. E. REUSS, Die foss. Korallen des österr.-ung. Miocäns. Denkschriften d. k. k. Akad. d. Wiss., math. natur. Cl., Bd. XXXI, Wien. Str. 39, tab. VIII, obr. 4—7. — 1892, *Stylocora exilis* Vl. J. PROCHÁZKA, Předběžná zpráva o stratigr. a faunistických poměrech nejzazší části miocaenu západní Moravy. Věstník Kr. čes. spol. nauk v Praze, str. 342. — 1893, *Stylocora exilis* Vl. J. PROCHÁZKA, Miocaen židlochovický na Moravě a jeho zvířena. Rozpravy Č. akad. etc., 2/24, tř. II, Praha. — 1899, *Stylocora exilis* Vl. PROCHÁZKA, Miocénové ostrovy v krasu Moravském. Rozpravy Č. akad. etc, roč. VIII, tř. II, č. 41, str. 31. — 1927, *Stylocora exilis* J. FELIX, Anthozoa miocaenica in C. DIENER: Fossilium Catalogus I. Animalia. Pars 35, str. 355. — 1952, *Stylocora exilis* J. ALLOITEAU in J. PIVETEAU, Traité de Paléontologie, Paris, str. 621.

Materiál: Dva úlomky trsu.

Popis: Svazkovité trsy s volnými větvemi. Větvení slabé a nepravidelné. Hořejší část trsu a větve jsou pokryty podélnými žebry. Povrch je všude pokryt nepravidelně uspořádanými zrnečky. Drobní koraliti vykazují tři úplné septální cykly. Šest primárních sept je silně vyvinuto a vysoce přechnívají okraj koralitu.

Výskyt: Z Moravy je uváděn tento druh z Lysic A. E. REUSSEM, 1871, str. 39. Podle srovnávací tabulky nálezů koralitů v moravských spodnotortonských jílech a slínech, uveřejněné Vl. J. PROCHÁZKOU, 1899, str. 31, je tento druh uváděn z jílu od Borače a Lažánek a ze slínů v Olomučanech a Drnovicích. Vzácně je uváděn podle téhož autora ze slínu v Židlochovicích. Z Rakouska jsou A. E. REUSSEM, 1871, uváděny tyto lokality: Grund, Garschenthal, Niederleis.

Poznámka: Nověji je uváděn tento druh z Moravy i v učebnici paleontologie. J. PIVETEAU, 1952, str. 621 (místo letopočtu 1873 má být uvedeno správně 1871, jak je na témže řádku u rodu *Stylocora* REUSS). Postpaleozoické korály v této učebnici zpracoval J. ALLOITEAU, viz výše.

Familia: *Oculinidae* GRAY, 1847.

Genus: *Amphihelia* M. EDWARDS et J. HEIME, 1849.

***Amphihelia sismondiana* (SEGUENZA, 1864).**

(Obr. 2a—c.)

1864, *Diplohelina sismondiana* G. SEGUENZA, Disquisizioni paleontologiche intorno ai corallari fossili delle rocce terziarie del distretto di Messina. Mem. Real. Accad. delle Sc. Torino, Ser. II., T. XXI. Torino 1863—4, str. 105, tab. XII, obr. 5, 5a—b. — 1871, *Diplohelina sismondiana* A. E. REUSS, Die foss. Korallen des österr.-ung. Miocäns. Denkschr. d. k. k. Akad. d. Wiss. math.-naturw. Cl., Bd. XXXI, Wien, str. 53, tab. XIII, obr. 6—8. — 1899, *Diplohelina sismondiana* Vl. J. PROCHÁZKA, Miocénové ostravy v krasu Moravském. Rozpravy Č. Akad., roč. VIII, tř. II, č. 41. Praha. Str. 31. — 1927, *Amphihelia*

sismondiana J. FELIX, Anthozoa miocaenica in C. DIENER, Fossilium Catalogus I. Animalia. Pars 35, str. 450. Berlin.

Materiál: Tento druh byl určen podle dvou úlomků.

Popis: Koráliti se pravidelně střídají. Septa jsou na okraji jemně ozubena a nepatrně přecházejí okraj kalichu.

Výskyt: A. E. REUSS, 1871, uvádí tento druh z Moravy z Rudic. Další lokality podle téhož autora: „Grussbach in Ungarn“, z Itálie je znám i z pliocénu. — Tento druh lze nalézt i v pískách u Žabčic pospolu s dalšími korály, pravděpodobně i s předešlým druhem.

Poznámka: Vl. J. PROCHÁZKA, 1892, ve své Předběžné zprávě o stratigrafických a faunistických poměrech nejzazší části miocaenu západní Moravy, str. 342, uvádí dva nové druhy, a to *Diplohelia gemans* n. f. a *Diplohelia tenera* n. f., avšak bez bližšího popisu. Pravděpodobně již k uveřejnění nedošlo a popisy zůstaly v autorově rukopise, který byl uložen na čs. technice v Brně.

ÜBER DEN ERSTEN FUND VON KORALLEN IM MIOCÄN IN SLAVONIN BEI OLOMOUC.

(Zusammenfassung)

Im Jahre 1962 wurden in der Gemeinde Slavonín b. Ol. einige Bohrungen durchgeführt, die die pleistozäne Schotterablagerungen und miocäne Letten und ihre Mächtigkeit in ihren oberen Zonen aufweisen. In der Mitte der Gemeinde (vor dem Hause No 34 und 36, Strasse der Befreiung) entdeckte man im ausgebohrtem Material aus der Tiefe 7,50—8,30 m (die Krone der Bohrung liegt in der Höhe 217,07 m) einige Korallenstöcke in schwarzgrauem Letten. Es handelt sich um die Art *Stylocora exilis* REUSS, 1871, die hier mit *Amphihelia sismondiana* (SEGUENZA, 1864) zusammen vorkommt. Die genaue Beschreibung des geolog. Profils der Bohrung sowie auch die Beschreibung der beiden Arten mit der Synonymik siehe im tschechischen Texte. Es ist der erste Fund von Korallen sowie auch der erste Fund von Versteinerungen in dieser Lokalität, die an dem Westenrande des olmützer Beckens sich befindet.

Jaroslav Martinovský

HLEMÝŽD *TRICHIA VILLOSULA* (ROSSMÄSLER 1838) V HRUBÉM JESENÍKU

Tento mladý druh západokarpatského rozšíření pronikl již velmi hluboko do Českého masivu, jak to potvrzují nálezy na kladské straně Králického Sněžníku (BOETTGER C. R., 1938) a v Hoštickém údolí v Rychlebských horách (JAECKEL, 1939), které současně patří i k nejzápadnějším výskytům tohoto karpatského hlemýžďe na území ČSSR. K dalším výskytům na Moravě patří celkem souvislé areály na území Moravské brány, a to zejména v povodí řeky Odry a Olzy na Ostravsku (S. MÁCHA, 1954) a na nivách Bečvy. V Hornomoravském úvalu se vyskytuje v okolí Tovačova a Tlumačova.

Podle dostupné mi literatury nebyl zjištěn v Hrubém Jeseníku. LOŽEK ve své práci o měkkýších Hrubého Jeseníku (1954) však předpokládá jeho výskyt (viz str. 53). Nutno ovšem podotknout, že nově zjištěná lokalita *Trichia villosula* (RSM.) se vymyká rámci území, které prozkoumal V. LOŽEK.

Tento druh byl zjištěn v poměrně silné populaci na lokalitě Bílý Potok u Vrbna pod Pradědem v roce 1961. Stanoviště tvoří úzký pruh podél Střední Opavy pokrytý převážně společenstvem rostlinných druhů *Salix caprea*, *Alnus incana* a souvislým podrostem *Petasites albus*. Podklad tvoří štěrkové terasy holocenního stáří. Nadmořská výška stanoviště je 605 m n. m.

Z doprovázejících druhů uvádím: *Ena montana* (DRAP.), *Iphigena ventricosa* (DRAP.), *Iphigena tumida* (RSM.), *Iphigena plicatula* (DRAP.), *Laciniaria biplicata* (MTG.), *Discus rotundatus* (MÜLL.), *Oxychilus cellarius* (MÜLL.), *Trichia lubomir-*

ski (SLÖS.), *Monachoides vicina* (RSM.), *Monachoides incarnata* (MÜLL.) a *Iso-gnomostoma personatum* (LAM.).

Z uvedeného je patrné, že ve složení malakofauny se uplatňují především druhy lesní. Způsobuje to zejména malá územní rozlehlost stanoviště, které je tak pod přímým vlivem okolních rozlehlých porostů typu *Fagetum* — *abietosum* i samotná geomorfologická poloha stanoviště, které leží na dně ostře zaříznutého údolí, nemohlo tudíž dojít k vytvoření nivy, což má bezprostřední vliv na druhové složení malakofauny.

Za současného stavu faunistického průzkumu hostí tedy Hrubý Jeseník šest druhů plžů karpatského rozšíření: *Iphigena tumida* (RSM.), *Bielzia coerulans* (BLZ.), *Trichia lubomirski* (SLÖS.), *Helicigona faustina* (RSM.), *Monachoides vicina* (RSM.), (viz LOŽEK, 1954) a *Trichia villosula* (RSM.).

V závěru nutno podotknout, že uvedené karpatské prvky jsou v Hrubém Jeseníku daleko hojnější než se má za to. Osidlují však jeho předhoří, kde nalézají větší množství vhodných biotopů než v ústředí masivu. To platí zejména o *Iphigena tumida* (RSM.), která v širším okolí Suché Rudné se vyskytuje ve velmi silných populacích na trvale vlhkých lokalitách typu *Fraxineto - alnetum*.

Literatura:

LOŽEK V. (1954): Měkkýši Hrubého Jeseníku. Přírodovědecký sborník Ostravského kraje, XV, 1, 16—65, Opava 1954.

LOŽEK V. (1956): Klíč československých měkkýšů. Vydavateľstvo slovenskej akadémie vied, 1—437, Bratislava 1956.

MÁCHA S. (1954): Měkkýši povodí Odry v Moravské bráně. Přírodovědecký sborník Ostravského kraje, XV, 2—3, 342—349, Opava 1954.

Zusammenfassung

Der Autor beschreibt in seinem Bericht den Fund der karpatischen Schnecke *Trichia villosula* (RSM.), welche eine neue Art für die Fauna des Hrubý Jeseník (Hohes Gesenke) darstellt.

Nach dem gegenwärtigen Stand der Fauna-Forschung befinden sich im Hrubý Jeseník (Hohes Gesenke) sechs Molusken des karpatischen Verbreitungsgebietes, und zwar: *Bielzia coerulans* (BLZ.), *Iphigena tumida* (RSM.), *Trichia lubomirski* (SLÖS.), *Monachoides vicina* (RSM.), *Helicigona faustina* (RSM.) und *Trichia villosula* (RSM.).

Josef Dostál:

KROMĚŘÍŽSKÝ KAMENÍK JAN FELIX LEŽATKA A JEHO PRÁCE NA PŘEROVSKU.

Násilná rekatolizace vypěstovala v době temna v nejširších lidových vrstvách přehnanou zbožnost, která se projevovala v uctívání přečetných svatých a v pouťových procesích k zázračným studánkám. Proto z tohoto období je tolik různých soch svatých v barokním slohu, z nichž má prímát vymyšlený svatý Jan Nepomucký. Sochy dali stavět šlechticové, jezuité, zbožní měšťané a faráři. Takovou barokní svatojanskou sochu mají i v Říkovcích u Přerova. Pěkně se vyjímá v širé rovině severně od obce pod čtyřmi mohutnými lipami už přes 200 let. O existenci sochy se krátce zmiňuje Florian ZAPLETAL, který uvádí, že byla renovována kroměřížským kameníkem Janem Felixem Ležatkou, dále ji zaznamenává Rudolf KREUTZ. Nejstarší zpráva o ní je od Řehoře VOLNÉHO.¹

Socha je z pískovce, barokního slohu a podle vnošení na přední straně podstavce v kartuši byla tu postavena v roce 1719. Na zadní straně podstavce je v kartuši latinský nápis: Ao Di / 1797 / EX VOTO IOANNIS SAMOHRD / RZIKOWICENSIS / PRAXATORIS / IOANN FELIX LEZATKA / LAP. / CREM / RENOVAVIT. Panský říkovský sládek Jan Samohrd poznal v soše cenné dílo neznámého sochaře

a dal je opravit v té době hodně známým kameníkem J. F. Ležatkou, který se na soše také vlastnoručně podepsal. Na soše opravil Ležatka levou ruku a jistě provedl i další menší opravy.

Ležatkové pocházeli z Cetechovic u Kroměříže, kde se už v 16. století lámal „cetechovský mramor“, pískovec dobré jakosti pro kamenické práce. Rodina se usadila v Kroměříži, kde měla také svou kamenickou huť. J. F. Ležatka se narodil v roce 1743 a zemřel na počátku 19. století.

Říkovskou sochu dal postavit držitel biskupského panství v Říkovcích Jan Václav Říkovský. Jeho praděd Jan Felix (Šťastný) Říkovský se aktivně zúčastnil českého stavovského povstání a byl proto persekvován. Týž dal také postavit velmi pěknou barokní sochu svatojanskou v Hor. Moštěnici v roce 1711.

Krásnou barokní práci od J. F. Ležatky mají ve farním kostele sv. Vavřince v Drahotuších. Píše o ní také Fl. ZAPLETAL² a dr. Prokop TOMAN ve svém Novém slovníku čs. výtvarných umělců na str. 29, kde praví, že je v kostele drahotušském „bohatá štuková výzdoba“, již tu vytvořil J. Felix Ležatka, ale blíže o práci nepíše. A přece tu jde o takové dílo, jež zasluhuje podrobnější zmínky. Jsou tu vlastně práce dvě: křtitelnice a kazatelna.

Křtitelnice je v dolní části kamenná, v horním díle štuková. Stojí u zdi pod vítězným obloukem na epištolní straně. Po obou stranách jejích jsou zasazeny ve zdi štukové reliéfy: levá plastika představuje kmotra s dítětem na rukou v podživotní velikosti, pravá ženu-kmotru. Obě sochy mají soudobý кроj z konce 18. století v barevném provedení. Soudím, že ukazují zámožně drahotušské měšťany nebo cechmistry, jak se tehdy odívali k tak významným příležitostem, jakým byl tehdy křest. Provedení soch nás přesvědčuje o vytrbeném vkusu umělcově, o jemném smyslu pro barvitost, neboť pohled na sochy působí velmi pěkným dojmem. Sošky jsou sličné a líbivě zapadají do kostelního prostředí. Horní část křtitelnice zobrazuje ve štku biblický výjev, křest Krista v řece Jordánu.

Stejně velmi hodnotným dílem je kazatelna, která ve svém provedení jasně dokazuje, že je též prací J. F. Ležatky. Dolní část je z umělého mramoru, horní část je dílo ve štku. Po obou stranách kazatelny jsou také štukové reliéfy na zdi, barevné, a znázorňují dva evangelisty v podživotní velikosti.

Obě práce vznikly v roce 1786. Mají cenu uměleckou pro svou kvalitu, i cenu kulturně historickou — ukázka кроjů v Drahotuších v 18. století.

Říkovská socha a štuky od J. F. Ležatky v Drahotuších jsou zapsány do stát. seznamu kulturních památek na našem okrese. A vším právem, protože jsou ukázkou dovedné kamenické tvorby lidového umělce.

Tímto svým příspěvkem chci ukázat, jak pořizování státních seznamů kulturních památek nám pomáhá objevovat naše málo známé umělecké hodnoty. A to je významný a důležitý klad celé práce kolem seznamů.

¹ Florian ZAPLETAL, J. F. Ležatka, kroměřížský kameník XVIII. věku, ČVSMO, roč. XLIII., seš. 161—164, str. 293, Rudolf KREUTZ, Přerovský okres, str. 355.

² Viz lit. shora, pouze F. Z.

Alois H o v o r k a

VÝSLEDKY DLOUHODOBÝCH KONTROL OBSAHU VOLNÉHO CO₂ V MINERÁLNÍCH VODÁCH KARLOVY STUDÁNKY

Lázeňská léčebna v Karlově Studánce děkuje za svůj vznik minerálním pramenům. Tyto zdroje byly známy již v 18. století a postupně rozšiřovány. Původní pramen Maxmilián, historicky prokázaný v roce 1750, vytékal volně. Když byl v roce 1780 přezkoušen a upraven po příchodu prvního lékaře v roce 1785, byl položen základ k využití minerálních vod pro léčebné účely. Současně vznikaly lázeňské budovy, převážně charakteristické dřevěné stavby.

Roku 1802 byl zachycen pramen Karel, podle kterého dostala o rok později jméno Karlova Studánka. Z dalších historických zdrojů minerálních vod byl podchyten v roce 1812 Antonín, 1862 Vilém a 1936 Norbert.

Po II. světové válce nastal mohutný rozmach lázní a prohloubení léčebných metod, pro které bylo nutno zajistit další zdroje. V roce 1952 to byl „Úderník“, první pramen Karlovy Studánky, vybavený skleněným potrubím pro zamezení koroze. Potom následovaly v letech 1952–1961 vrty řady S a H, prováděné Geologickým průzkumem, n. p., Brno. Mezi nimi byly navrtány významné uhličitě zdroje o velmi vysokém obsahu volného kysličníku uhličitýho — CO₂. Jeden z posledních vrtů v r. 1961 narazil dokonce na kyselku o obsahu 4000 mg/litr volného CO₂. Toto množství ji řadí mezi nejsilnější minerální vody v Evropě i v naší republice. Silně proplyněná voda tohoto zdroje pulzovala v pravidelných intervalech a vystříkovala z pažnice vrtu do výše 270 cm.

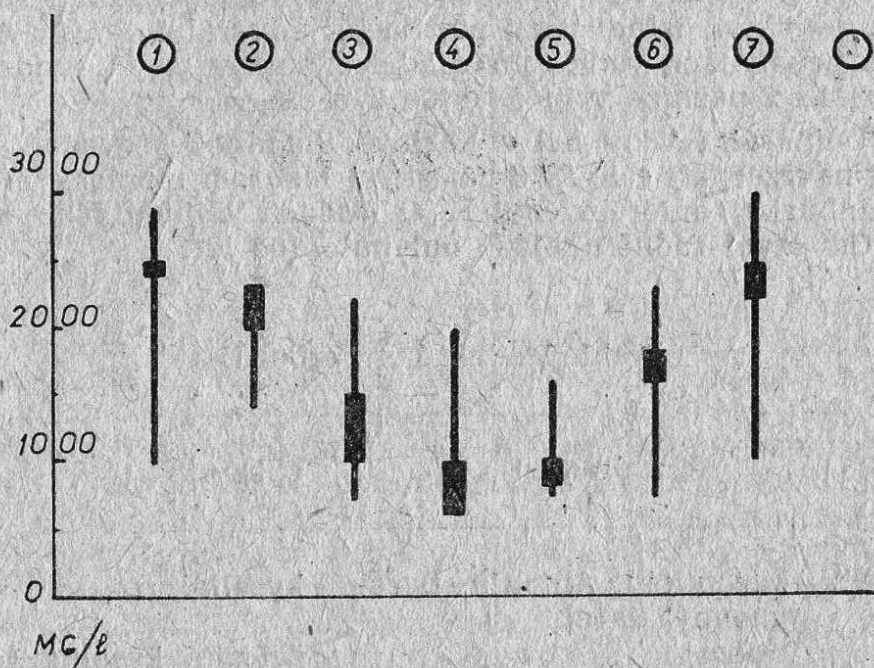
První rozbor minerální vody byl v Karlově Studánce proveden v roce 1780 a to podle metod navržených v r. 1576 zemským lékařem moravským Tomášem Jordánem z Klauznburka, autorem knihy „O vodách hojitedlných aneb teplicích morawských“. Od první řádné analýzy uplynulo 100 let.

Přehled odběrů a rozborů.

rok	provedl	pramen	zjištění
1862	Schneyder	Maxmilián, Antonín, Bezejmenný, Karel	kyselky
1881	Ludwig	Vilém	železitá kyselka (ocelovka)
1921	Kabrhel	6 historických pramenů	kyselky
1921	Tůma	6 historických pramenů	stanovení radioaktivity
1936	Herrmann	Norbert	fyzikální stanovení
1937	John	Antonín, Vilém	kyselka
1938	Holluta	Norbert	kyselka
1940	Wollmann	Norbert	vydatnost
1941	Karrenberg	Norbert	pokles vydatnosti
1946	Marek	7 historických pramenů	potvrzení dosavadních nálezů
1949	Matula	6 kromě zdroje Norbert	stanovení radioaktivity
1949	SZÚ	různé zdroje	zdravotní kontrola
1952	Jirkovský	7 historických pramenů, Úderník, některé vrty	potvrzení obsahu volného CO ₂ a sloučenin železa Fe ²⁺ a Fe ³⁺
1954	Zýka	5 odběrů	stopové prvky, redox potenciály
1954	Juránek	různé odběry	redox potenciály
1955	Hovorka	pitné vody	podklady pro zjištění narušování kyslíkem prostými spodními vodami
1956	Šilar	všechny známé prameny	nejlepší komplexní odborná studie
1958	Suchý	Norbert	kyselka
1959	Stehlík	různé	zdravotně-hygienická nezávadnost
1961	Hovorka	všechny známé prameny	srovnání teplot minerálních vod
1961	GP-Pelikán	všechny známé prameny	výsledky dlouhodobých průzkumů

Obsah volného kyslíčnicku uhličitého, který je pro balneoterapii významný, byl v průběhu let na jednotlivých zdrojích trvale sledován. Veškeré výsledky analýz byly podchyceny a převážně i graficky zpracovány. Ze souhrnu byly propočteny průměry a zjištěn vývoj obsahu volného CO₂ v minerálních vodách v průběhu let.

Tabulka I.

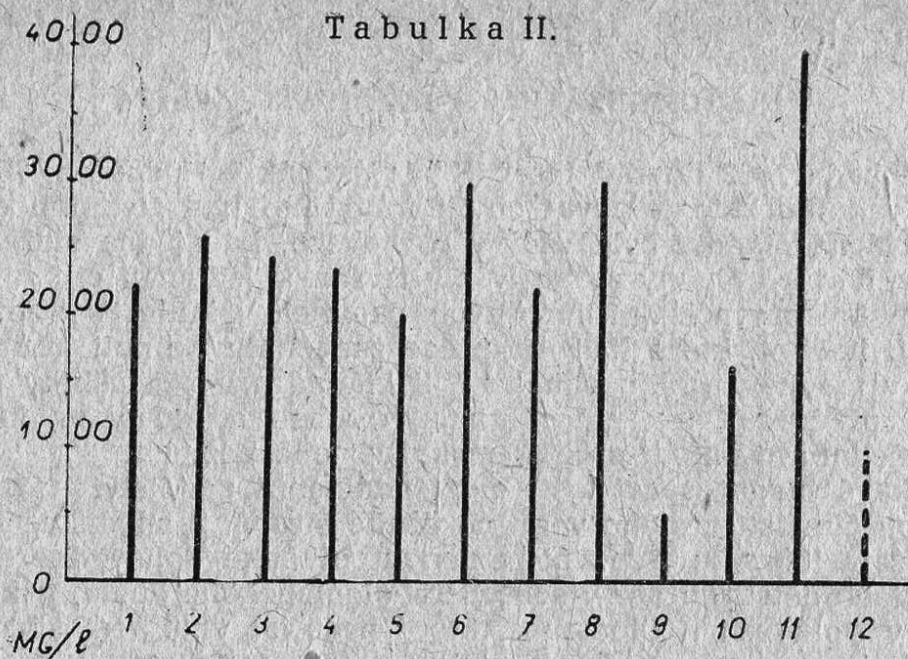
Maxima, minima a převažující průměry obsahu volného CO₂ v historických pramenech

1. Maxmilián 2. Karel 3. Antonín 4. Vilém 5. Trubačský 6. Bezejmenný 7. Norbert

Pramen Norbert, který byl od r. 1936 nejsilnější kyselkou, ustálil se u většiny rozborů v rozmezí 2200—2453 mg/litr. Nevýhodou tohoto zdroje, jímaného kopanou studnou 12 m hlubokou, je značná závislost na povětrnostních vlivech, které působí kolísání teploty minerální vody.

Pramen Antonín má průměr 1000—1500 mg/litr, ale tento obsah se trvale snižuje. Obdobná situace je u zdroje Vilém a u Trubačského pramene. Pramen Karel, který byl zachycen v jímce pod dřevěnou ochrannou stříškou v blízkosti kyselky „Úderník“, zanikl. Bezejmenný pramen udržuje poměrně stálý průměr, stejně tak pramen Maxmilián.

Prokázaná množství volného kyslíčnicku uhličitého a výsledky dřívějších průzkumů napověděly, že v oblasti Karlovy Studánky lze předpokládat další zdroje minerálních vod. Prokázal to částečně již průzkum provedený za minulé republiky, kdy bylo zřízeno asi 30 mělkých sond. Po r. 1949 přikročil Geologický průzkum, n. p. k systematickému prověřování a hlavně bylo zavedeno jímaní pramenů v dostatečných hloubkách, kde nejsou narušovány prostými spódními vodami. Tím bylo zaručeno, že obsah volného kyslíčnicku uhličitého nebude snižován ředěním.

Přehled obsahů volného CO₂ ve vrtech řady S a H.

1. S₁ 2. S₁A 3. S₂ 4. S₃ 5. S₅ 6. H₁ 7. H₃ 8. H₅ 9. H₇ 10. H₉ 11. pulzující vrt 12. čs. norma obsahu volného CO₂.

(Vrty negativní a pokračování řady H, které nebylo v době propočítávání průměrů vyhodnoceno, nejsou uvedeny.)

Uvedená množství volného CO₂ jsou značná a většina známých zahraničních i našich kyselek těchto hodnot nedosahuje. Pro srovnání je uvedena přehledná tabulka nejvýznačnějších našich a sovětských minerálních vod.

pramen	místo	volný CO ₂ v mg/litr	poznámka
Poděbradka	Poděbrady	3350	i jiné zdroje
Korunní	Korunní	3200	plní se
Excelsior	Mariánské Lázně	3166,4	nejsilnější kyselka
Ida	Běloves	3150	plní se
Vincentka	Luhačovice	2800	plní se
Mattoniho	Kyselka	2350	stolní voda
Bílinská	Bílina	2300	plní se
kyselka	Teplíce u Hranic	2250	léčivý zdroj
Ondrášovka	Moravský Beroun (Ondrášov)	2200	plní se, též slazená
Mlýnský pr.	Karlovy Vary	704,2	plní se
	Jessentuki č. 4	2100 mg/litr	
	č. 17	2600	
	Poljana Kvasova	2400	
	Aršan	2100	
	Darasun	3500	
	Lastočka	3500	
Sovětské:	Kuka	4000	

Závěrem lze říci, že po dokončení průzkumů prováděných Geologickým průzkumem, n. p., Brno, bude možno nově jímanými minerálními vodami dále zkvalitnit účinek podávaných vodoléčebných procedur.

K SEDMDESÁTINÁM INŽ. JOSEFA KŠÍRA

Dne 30. listopadu 1962 dovršil Josef Kšír, rodák z Hodonína, 70 let svého života. A stojí vskutku zato, věnovat chvíli zamyšlení nad životním dílem člověka, jehož mnohotvárná činnost byla vždy v rovnováze, kde jedna složka harmonicky doplňovala druhou a všechny se nesly především k jednomu cíli — k stále hlubšímu a dokonalejšímu poznání hmotných památek minulosti a jejich záchraně. Vedle trvalých hodnot, které Kšírova práce zanechala na poli kulturním, je jeho životní cesta v mnohém směru poučná i příkladná pro příslušníky mladé generace. Příkladná především tou plností, houževnatostí a hloubkou, které poznamenaly bezprostředním osobním prožitkem každé jeho poznání.

Je vždy lákavé hledat souvislosti mezi událostmi z dětství a mládí na jedné a programovou činností zralého věku na druhé straně. Z mladistvě romantické životní fáze Josefa Kšíra je třeba připomenout hluboké dojmy, které v něm zanechalo dějiště jeho dětských her v sousedství olomouckého dómu, pak jeho prázdninové pobyty v Dolanech u Olomouce, které prožíval v těsném styku s hanáckou lidovou architekturou a v živém kontaktu s rytmem života a práce hanáckého venkova. Zde musíme také vzpomenout, co pro mladého Kšíra, studenta olomoucké reálky, znamenali jeho učitelé H. Doležil, profesor dějepisu a autor „Dějin města Olomouce“, i profesor kreslení K. Wellner, v jehož grafickém díle se zachovala tvář historické Olomouce z první čtvrtiny tohoto století. Výklad dějin i výuka kreslení byly úzce spjaty s poznáním olomouckých památek. Tu nelze opomenout ani amatérskou fotografii, kterou se Josef Kšír zabýval už od r. 1906 a která mu pomáhala nejen lépe poznávat obraz české krajiny a její památky, ale také překonávat tíhu osudu osiřelého studenta, odkázaného na hubený sirotčí důchod a na to, co si hlavně za pomoci fotografie přivydělal, aby se mohl udržet na brněnské technice. Do tohoto předválečného období, v němž se mračna blížícího se světového konfliktu spojovala s tíživou osobní situací, přoslívá ještě krása třebíčské krajiny a jejích jedinečných architektur, jak je v letech 1911 až 1913 Josef Kšír poznával za svých prázdninových pobytů u kmotřenky v třebíčském mlýně.

Ani první světová válka, během níž s mnoha překážkami dokončoval vysokoškolské studium, nepřerвала klíčící hluboké vztahy k historickým památkám a krásám krajiny. Již v r. 1914 si mohl při práci na regulačním plánu města Přerova ujasňovat stanovisko projektanta v konfliktu historické a nové zástavby města. První dny po nástupu vojenské služby v r. 1915 strávil Josef Kšír v nemocnici na staroslavném Hradisku u Olomouce, ale ještě více zapůsobil na něho dlouhý pobyt v renesančním loveckém zámku, někdejší majetku polských králů, v Niepolomicích u Krakova. Po stavebních úpravách, při nichž Josef Kšír poprvé hlouběji pronikl k otázkám konstrukcí historické architektury, stal se zámek jeho nuceným pobytem a mladý Kšír si pečlivě všímal v městě i okolí lidových staveb, krajiny i způsobu jejího osídlení.

Konec války a přechod do civilního života byl pro Jos. Kšíra spojen s rozhodujícím a definitivním obsahovým i místním zakotvením celé činnosti a celého života v Olomouci. V r. 1919 nastoupil jako první český inženýr na olomoucké radnici. Od této chvíle se rozrůstají do velké šíře a hloubky ony složky Kšírovy činnosti, které byly dosud vyjádřeny v jeho životě jen v romantickém náznaku a které ho nyní programově připoutaly k dvěma stěžejním problémům památkové péče: k hanáckým lidovým stavbám a památkám města Olomouce.

Systematicky se začal Josef Kšír zabývat průzkumem Olomouce — jejích památek i stavebního vývoje města — od samého začátku dvacátých let. Vnější podnět k tomu dal městský archivář H. Kux, pro kterého Josef Kšír pořizoval četné fotografie a diapozitivy olomouckých památek. Z Kuxova popudu počal se zabývat svým stěžejním životním dílem — problematikou stavebního vývoje Olomouce. His-

torikové by snad mohli vytknout jeho pracím některé nedostatky z hlediska metodiky historického bádání, je však nesporné, že Josef Kšír, opíraje se především o neobyčejně důkladný a svědomitý průzkum hmotných objektů v terénu a studium starého mapového a plánového materiálu, dospěl již v polovině dvacátých let k definitivní koncepci stavebního vývoje Olomouce, koncepci, která ve své podstatě podržela svoji platnost dodnes. Je přitom pozoruhodné, jak Josef Kšír — pracovník regulačního oddělení města Olomouce — spojoval svoji teoretickou i praktickou pomátkovou činnost (jeho úřednímu vlivu vděčíme za záchranu četných olomouckých památek) s otázkami nové výstavby a dalšího stavebního rozvoje města. Tak už jeho první práce „Dějinný přehled vývoje Olomouce“ vyšla v r. 1922 v souvislosti s prací arch. Skřivánka na regulačním plánu města. O územním plánu Olomouce přednášel Josef Kšír i v Ústavu pro stavbu měst při Masarykově akademii práce v r. 1928 v Praze. Při své úřední činnosti přicházel často do styku s otázkou záchrany kulturních památek a jejich praktického využití, s otázkou novostaveb v prolukách historického jádra apod. V zásadních otázkách asanace a rekonstrukce tohoto jádra zaujímal stanovisko, které je v plném souladu i s nejnovějšími názory na rekonstrukci historických měst. O tom svědčí za jiné tento případ: Když se v r. 1932 projektovala novostavba budovy Pozemkového ústavu na Stalinově náměstí (arch. Klaudius Madlmayr), hájil a obhájil Josef Kšír pokrokovou zásadu respektování historického půdorysu.

Když se v r. 1945 po nacistické persekuci stal opět ředitelem olomouckého stavebního úřadu, vyvinul nesmírné úsilí o rychlé odstranění válečných škod v Olomouci. Je třeba vyzvednout skutečnost, že ve velmi krátké době — do listopadu r. 1945 — byla odstraněna velká část válečných škod včetně provedení oprav budovy radnice.

Funkci okresního konzervátora památkové péče vykonával Josef Kšír od r. 1946. V této funkci měl nejednou příležitost zasadit se o záchranu významných kulturních památek. Na úseku evidence a dokumentace vykonal zejména tyto práce: soupis výtvarných památek olomouckého okresu (1954), v němž popsal a vyfotografoval 572 objektů a který byl vyhodnocen jako nejlepší práce toho druhu na Moravě. V r. 1958 pořídil vzorný soupis 8 kašen a 6 větších památkových objektů v Olomouci, v r. 1961 doplnil vyčerpávajícím způsobem pasporty budov býv. klášterů v okrese a téhož roku účinně spolupracoval s Vlastivědným ústavem a Státním ústavem památkové péče a ochrany přírody na uměleckohistorickém průzkumu Olomouce. Své bohaté zkušenosti a znalosti předával a předává Josef Kšír mladším generacím pracovníků památkové péče. V této souvislosti je třeba se zmínit o Kšírových přednáškách na Universitě Palackého v letech 1951—1956 (o fotografii ve výtvarné výchově, o vyměřování a fotografování památek, o architektonických tvarech a technických konstrukcích stavebních památek). Připojená bibliografie svědčí o bohaté publikační činnosti Josefa Kšíra. Z prací, které se týkají problematiky olomouckých památek, je třeba kromě zmíněných syntetických prací vyzvednout řadu vzorných monografických studií jednotlivých památkových objektů. S činností na úseku památkové péče byla úzce spjata Kšírova práce na poli olomouckého muzejnictví. Od r. 1928 byl členem výboru Vlasteneckého spolku muzejního, od r. 1937 až do jeho splynutí s Krajským vlastivědným muzeem a v r. 1952 byl jeho předsedou. Členem kuratoria městského muzea v Olomouci byl od roku 1934 do r. 1943.

Ke kapitole Kšírovy činnosti na úseku lidového stavitelství obracíme svoji pozornost na konec ne snad pro její menší význam (pravý opak je skutečností), ale zejména proto, že představuje přímo jakési vyvrcholení jubilantovy činnosti na poli památkové péče. Ukázali jsme již na první náznaky a kořeny této činnosti, které tkví v časném Kšírově mládí. Současně s nástupem na olomouckou radnici počíná i systematická práce v oboru lidového stavitelství. Již v r. 1919 stal se J. Kšír členem národopisné společnosti československé — odboru lidových staveb, kde mu byla svěřena oblast Hané. Když ve své služební funkci dostal v r. 1924 do

správy hospodářské budovy a revíry města Olomouce, měl možnost blíže poznat lidové stavitelství na Olomoucku a Litovelsku. Proti lesnímu úřadu v Horce n. M. stával žudr a kolem žudru v Cholině vedla cesta do budovy tamní správy lesů. Téměř pokaždé se tu Josef Kšír zastavoval, zkoumal, poznával, zaměřoval a stále hlouběji pronikal k srdci lidových staveb. V r. 1941 mohl již napsat přehled o lidovém stavitelství na Hané (vyšel v Bečákově Lidovém umění na Hané) a v téže době dále získával dokumentaci a prováděl průzkumy — též z pověření České akademie věd a umění, její národopisné komise. Po roce 1945 nadešla doba syntézy poznatků získaných za čtvrtstoletí neúnavné práce v terénu. V r. 1949 vystoupil J. Kšír na kroměřížské výstavě jako autor celého oddělení lidového stavitelství na Hané, prvé výstavy toho druhu na Moravě. V letech 1960—1961 provedl revizi a doplnění soupisu památek lidové architektury v okresech Šumperk, Bruntál, Olomouc a Přerov. Stěžejní Kšírovou prací je však soubor statí o lidovém stavitelství na Hané, které vyšly v letech 1956 až 1961 v časopise Čs. etnografie. Je to práce trvalé hodnoty, která se opírá o materiál sbíraný od r. 1920 a která představuje první syntetické zpracování hanáckého lidového stavitelství. Velký přínos pro čs. národopis a památkovou péči představují zejména Kšírovy závěry o hanáckých stodolách (především o jejich podélném typu) se skvěle pojednanou technickou stránkou jejich výstavby. Josef Kšír, nejlepší současný znalec hanácké lidové architektury, vytvořil tu mnohem víc než vědecké literární dílo. U muzejních památek lidového stavitelství zachoval budoucím generacím jejich přesnou podobu způsobem po všech stránkách příkladným.

Bibliografie prací inž. Josefa Kšíra

1913. Zpráva fotografického odboru. Výroční zpráva Spolku posluchačů inženýrství v Brně za 1912/1913.
1918. Niepolomice u Krakova s renes. zámkem. Český svět XIV—1918, č. 27.
1920. Budoucí spojení předměstí Chválkovic a Hodolan s vnitřním městem. Pozor 1. a 5. V. 1920.
Triangulace Velké Olomouce. Pozor 26, VI 1920.
1922. Plán Vel. Olomouce — hlavního města s daty a vysvětlivkami. Měř. 1:12000. Nákladem R. Prombergera 1922.
Dějinný přehled stavebního vývoje hl. města Olomouce. Pozor 21. a 23. XI. 1922.
Zvl. otisk dvou přednášek spolu s arch. Lad. Skřivánkem, O důležitosti zastavovacího plánu. Prosinec 1922.
1924. Umělecké památky města Olomouce. Velký Olomouc v roce 1924, informace o jeho stavu a významu. Vydáno pro zájezd Syndikátu denního tisku čs. do Olomouce v květnu 1924.
1925. Umělecké památky města Olomouce. Grafický obzor, Olomoucké číslo V-1925, č. 5/6, str. 8.
1926. Vývoj půdorysu města Olomouce. Rukopis podle přednášky ve VSM Olomouc se 4 vývojovými plánky města. Olomouc 16. V. 1926.
Umělecké památky města Olomouce. Národní noviny, Příloha Hlavní město Olomouc 21. XI. 1926.
1927. Dvacet let Klubu čes. fotografů amatérů v Olomouci. Katalog fotogr. výstavy v Olomouci, květen 1927.
Výstavnost a malebnost Olomouce. Ruch, Brno r. III — 17. a 18. XII. 1927 č. 287 a 288.
1928. Regulační plán města Olomouce. Stavba měst a obcí venkovských, Praha v červenci 1928. Zpr. 4—6, str. 29.
Olomoucké výstaviště. Spolu s F. Klepschem, Olomoucká výstava v r. 1930. Vydala Zemská národohospodářská výstava 1928.
1930. Je potřeba uvažovati o nové radnici v Olomouci? Pozor 6. IV. 1930.
Prohlídka olomouckých stavebních památek uměleckých. Bezkydy—Jeseníky IV—1930, č. 5. str. 7—26. Celé číslo vyšlo jako separát pro valnou hromadu Klubu č. turistů v Olomouci.
Svatý Kopeček u Olomouce, Bezkydy—Jeseníky IV—1930, č. 6. str. 5—8.
Plán Olomouce, stavební a umělecké památky a veř. budovy. Spolu J. Pechanec. Měř. 1:2880. Olomouc 7. V. 1930 pro val. hromadu Klubu č. turistů.

- 1930/31. Olomouc po stránce stavební. Umělecké památky města Olomouce.
Dva články v monografii Olomouc — výstavba a národní hospod. měst. Naklad. Dari, Praha, Basilej, Berlín 1930/31, str. 28 a 46.
1931. Architektura v Olomouci. Salon X — 1931, č. 3, str. 8.
Stavební vývoj Velkého Olomouce. Stavby popřevratové. Hanácký žudr. Tři články v monografii Olomouc město i okres. Brno 1931, Národohospodářská propagace ČSR str. 44, 45, 119.
1932. 25 let Klubu čes. fotografů amatérů v Olomouci. Jubilejní fotograf. výstava Olomouc 1907—1932. Vyšlo jako separát.
Regulační plán města Olomouce v l. 1928—1931. Dr. Rich. Fischer, Na Olomoucké radnici 1928—1932, Olomouc 1932, str. 70.
Olomouc dřívější a dnešní (Vývoj — uměl. památky — stavby novější — regul. plán). Stavovská akademie — technické učení — v Olomouci.
Památník 12. sjezdu Spolku inženýrů v Olomouci 1932, str. 14 a 211. Vyšlo jako separát: Olomouc dnešní a dřívější.
Serie 6 pohlednic Olomouckých památek vydaných ke sjezdu inženýrů.
Olomoucké stavby. Lidové noviny 6. IX. 1932.
Vývojové plány města Olomouce z r. před 1227, v l. 1227—1248 a od druhé pol. 13. stol. v článku V. Nešpora, Kolonizace města Olomouce. ČVSM Olomouc XLV — 1932, č. 1/2, str. 44.
1933. Fotografické výstavy. Katalog výstavy Klubu čes. fotogr. amatérů v Olomouci v dubnu 1933.
Problém dopravy v ulicích města Olomouce. Pozor 13. VIII. 1933.
Úleva dopravy ve vnitřním městě v Olomouci. Pozor 16. VIII. 1933.
Die Stände-Akademie — eine technische Lehrstätte — in Olmütz. Přel. Ing. Fr. Spöner. Deutsche Hochschulwarte Praha XIII — 1933, seš. 11, str. 150.
Die Verbauungsrichtlinien der Stadt Olmütz. Morgenzeitung, Ostrava 30. XII. 1933, str. 6.
1934. Verkehrszentrum Olmütz. Mährisches Tagblatt 31. III. 1934.
Fotografie dneška. Katalog výstavy Klubu čes. fotogr. amatérů v Olomouci v květnu 1934.
Das Stadtbild des zukünftigen Gross-Olmütz. Mähr. Tagblatt 24. XII. 1934.
Směrnice pro zastavění města Olomouce. Pozor 30. XII. 1934 příloha.
1935. Plán Olomouce — vnitřního města s vyznačením stavebních památek. Měř. 1:2880. Vydala rada města Olomouce. Brno 1935. Plán použit za přílohu V. Nešpor, Dějiny města Olomouce, Vlastivěda mor., Brno 1936.
Přestavba staniční budovy na hlavním nádraží v Olomouci. Věstník hl. města Olomouce I — 7. X. 1935, č. 11, str. 83.
Úvod k vydávání časop. Fotografické besedy Klubu čes. fotogr. amatérů v Olomouci I — listopad 1935, č. 1.
Plán Velkého Olomouce se všemi předměstími. Měř. 1:10.000. Náklad. Vojt. Šebestíka v Olomouci, prosinec 1935.
Die Regulierung des Strassenverkehrs. Mähr. Tagblatt 24. XII. 1935.
1936. Pro osvětový dům v Olomouci. Náznaky kulturních pracovníků. Olomouc v lednu 1936. Nákl. Kraj. ústř. osvět. sborů v kraji olomouckém.
Vodní toky v městě Olomouci. CÍL — Letáková knižnice č. 10. Vodní a vodovodní otázky města Olomouce. Olomouc 1936.
K výstavě. Fotografické besedy Klubu čes. fotogr. amatérů v Olomouci. II — květen 1936, č. 2, str. 9.
Plán Velkého Olomouce. Barevný. Měř. 1:10000. Náklad. Vojt. Šebestíka v Olomouci, duben 1936.
Stavební a umělecké památky v Olomouci. Lidové noviny 12. VI. 1936.
Die Verkehrssicherheit unserer Strassen. Mähr. Tagblatt 24. XII. 1936.
Olomoucké ulice ve svátečním ruchu. Pozor 25. XII. 1936.
1937. Olomoucké památky. Věstník hl. města Olomouce III - 1937, č. 2, str. 17.
Vzhled města Olomouce. Novodobý Olomouc. Dva články Krása našeho domova XXIX — 1937, č. 5, str. 70 a 80.
Tricetileté výročí Klubu čes. fotogr. amatérů v Olomouci 8. IV. 1937. Fotografické besedy, Olomouc III - 1937, č. 4, str. 26.
Tereziánská pevnost olomoucká. Průvodce po bojištích a vojen. památkostech čsl. republ. seš. 25. Praha 1937.
Olomoucké památky. Srdce Evropy II - 1937.

- Olmützer Denkwürdigkeiten. Das Herz Europas II — 1937.
 Novodobý Olomouc. Věstník hl. města Olomouce III — 1937, č. 15, str. 185.
1938. Novodobá architektura našeho města. Lidové noviny 23. VII. 1938. Příloha Velká Olomouc 1918—1938. Otištěno v Dr. Rich. Fischer. Šest let práce (1932—1938) na olom. radnici. Olomouc 1938, str. 168.
1940. 20 let odbočky SIA v Olomouci. Věstník Spolku čes. inženýrů, příloha Technického obzoru, Praha VIII — 1940, č. 6, str. 119. Separát vydán v kartáč. otiscích s přehledem členů výboru.
1941. Olomouc a jeho kašny. Česká samospráva, Praha II (XXIII) — 1941, č. 2, str. 4.
 Statek se žudrem v Cholině. Popis a plány. ČVSM Olomouc LVI — 1941, č. 201/2, sv. I, str. 33 s příl. plánů. Vyšlo jako zvl. otisk r. 1941.
 Lidové stavitelství na Hané. Žudr na hanácké vesnici, boží muky, kapličky a dřevěné zvonice. V díle Lidové umění na Hané Jana R. Bečáka, Velký Týnec u Olomouce 1941. Vyšlo jako zvláštní otisk.
 O hanáckých žudrech. Zkrácená stať z práce Lidové stavitelství na Hané J. R. Bečáka. Lidové noviny 17. V. 1941.
1942. Selský statek na Hané. Rukopis. Materiál pro vypracování regulačního plánu města Prostějova. Olomouc, říjen 1942.
1945. Městský stavební úřad po osvobození Olomouce 1945. Zpráva o výsledku práce MěstNV hl. města Olomouce za r. 1945, str. 33. Zvláštní otisk Městský stavební úřad v Olomouci v r. 1945.
1946. Olomouc po skončení bojů. Český máj k oslavě prvního výročí osvobození Olomouce dne 8. V. 1946. Olomouc 1946, str. 20.
 Sněmovní sál v Kroměříži, největší sál na Moravě a jiné velké zámecké sály na Moravě. Časopis č. Turistů, Praha LVIII — 1946, č. 5/6, str. 85.
1947. Hrad a zámky olomoucké oblasti. Stráž Moravy, Olomouc I — 31. I. 1947, č. 3, str. 8.
 Dřevěné zvoničky na Hané. ČVSM Olomouc LV — 1946, sv. II., str. 321. Vyšlo jako separát.
1948. Sedm set let města Olomouce. Zprávy památkové péče, Praha VIII — 1948, seš. 5/6, str. 114.
 Ref. Fr. Šigut, Poutě k P. M. Dubské. ČVSM Olomouc LVII — 1948, sv. I., str. 80.
1949. Fotografická výstava ve Štěpánově. Čsl. fotografie, Praha IV — 1949, č. 10, str. 150.
 Ref. Vodohospodářské problémy Moravskoslezské země. Sborník statí, Knižnice sv. 13. Obchod. a živnost. komory Olomouc. ČVSM Olomouc LVIII — 1949, sv. I., str. 82.
 Ref. Heřm. Landsfeld, Z dějin stupavské keramiky. ČVSM Olomouc LVIII — 1949, sv. I., str. 93.
 Hanácký žudr, jeho druhy a rozšíření. ČVSM Olomouc LVIII — 1949, sv. I, str. 36.
 Dokončení ČVSM Olomouc LIX — 1950. sv. I, str. 38. Vyšlo jako separát.
 Město Olomouc a řeka Morava. Plavební cesty Dunaj, Odry, Labe XI — 1950, č. 6, str. 131.
1951. Stavební památky kraje. Z lidového stavitelství na Hané. Konstantin Brada, Olomoucký kraj. Osvěta, Praha, str. 46 a 49.
1952. Členstvu Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci. Spolu R. Bartocha, R. Podivínský a Jar. Mastný. Zprávy SLUKO Olomouc leden 1952, č. 8, str. 2.
1953. Bývalý Salmův palác v Olomouci. Ochrana památek, Věstník Klubu za St. Prahu XXVIII — 1953, č. 3, str. 18. Dokončení č. 4, str. 30.
 Merkurova kašna v Olomouci. Ochrana památek, Praha XXVIII — 1953, č. 7/8, str. 51.
1954. Staré lidové stavebnictví na Hané. Sborník SLUKO, Studijní ústav kraje olomouckého. Olomouc 1954, odd. B, I — 1951/53, str. 47.
 Předběžná zpráva o výzkumu lodi býv. kláštera klarisek v Olomouci. Spolu J. Skutil. Zprávy SLUKO, Olomouc — 1954, č. 38, str. 6.
1956. Olomoucké mincovny v XVII. století. Evidenční soupis výtvarných památek v okrese olomouckém. Sborník SLUKO, Olomouc — 1956, odd. B, II — 1954, str. 53 a 97.
 Zvl. otisk: Evid. soupisu vydal ONV v Olomouci.
 Nález slovanské esovitě náušnice na staveništi býv. kláštera klarisek v Olomouci. Spolu J. Skutil. Zprávy KVM Olomouc — červen 1956, č. 61, str. 66.
 Vítězslav Houdek (1856—1916). Vlastivědný věstník moravský, Brno XI — 1956, š. 3, str. 140.
 Vítězslav Houdek. Českoslov. ethnografie, Praha IV — 1956, seš. 3, str. 307.
 Lidové stavebnictví na Hané I. — Území, obydlí a staveb. materiál. Čsl. ethnografie, Praha IV — 1956, seš. 4, str. 325.

1957. Vlastivědný kroužek národopisný, činnost za 1955 a 1956. Zprávy KVM Olomouc VII — leden 1957, č. 68, str. 7.
Olomoucké kašny. Turista, cestovní kancelář v Praze. Praha.
Počátky olomoucké pošty. I. Krajská výstava pošt. známek a výstava nových spojí v září 1957 v Olomouci. Olomouc 1957.
Pomníky a významné desky v Olomouci. Za hlasem Komenského, památník slovan-
ského gymnasia v Olomouci 1867—1957. Olomouc 1957, str. 94.
1958. Hanácký žudr — Dodatky. Sborník KVM Olomouc III — 1955, Olomouc 1958, s. 147.
Stavební historie budov Moravské filharmonie v Olomouci. Zprávy KVM Olomouc 1958, č. 78, str. 88.
Lidové stavitelství na Hané II. — Hospodářské budovy. Čsl. etnografie, Praha VI — 1958, seš. 3, str. 237. Dokončení seš. 4, str. 361.
1959. Dům osvěty v Olomouci (Edlmanův palác). Kdy—kde—co? Olomouc — únor 1959.
Budova Velkého divadla v Olomouci. Kdy—kde—co? Olomouc — březen 1959.
Budova Krajského vlastivědného muzea a Krajské lidové knihovny. Kdy—kde—co? Olomouc — duben 1959.
Letní divadlo v Olomouci. Kdy—kde—co? Olomouc — červen 1959.
Renesanční portál ve vchodu do Letního divadla v Olomouci. Zprávy KVS Olomouc září 1959, č. 79, str. 18.
Smírčí kříže na území města a okresu olomouckého. Zprávy KVS Olomouc, prosí-
nec 1959, č. 80, str. 35.
1960. Kartouzka v Dolanech. Zprávy KVS Olomouc duben 1960, č. 84, str. 54.
Smetanovy sady v Olomouci. Kdy—kde—co? Olomouc — září 1960.
1961. Bývalý Hauenschildův palác v Olomouci. Zprávy VÚ Olomouc leden 1961, č. 93 str. 1.
Stavební vývoj olomoucké radnice. Zprávy VÚ Olomouc 1961, č. 97, str. 4. Zvl. otis-
ky celého čísla: Olomoucká radnice vydal MěstNV Olomouc.
Lidové stavitelství na Hané III. Stodoly. Čsl. etnografie, Praha IX — 1961, seš. 2,
str. 135. Dokončení seš. 3, str. 222.

Vysvětlení zkratk:

ČVSM Olomouc = Časopis Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci.

Sborník a Zprávy KVM, později KVS, na konec VÚ Olomouc = Krajské vlastivědné mu-
zeum, Krajské vlastivědné středisko a Vlastivědný ústav v Olomouci.

Kdy—kde—co? v kultuře v Olomouci vydává odbor školství a kultury MěstNV a Kul-
turní a společenské středisko v Olomouci.

ZPRÁVY

● Osmnáctý mezinárodní sjezd dějin lékařství

Od 17. do 24. září 1962 konal se ve Varšavě a Krakově 18. mezinárodní kongres historiků medicíny, k němuž se sjelo 210 účastníků ze 22 zemí, osm z ČSSR. Za-
sedání se konalo ve Varšavě ve velkolepém paláci kultury a vědy. Po oficiálním
zahájení probíhala jednání současně ve čtyřech sekcích. První se zabývala nejzá-
važnějšími problémy tematu „Medicina a humanismus v průběhu staletí“. Zatím co
zástupci západních států přednášeli převážně eklektické souhrny nebo jen úzce
specializovaná dílčí témata (Pazzini - Řím, Sondervost - Belgie, P e c k e r
- Francie, Davison - Anglie), delegáti socialistických zemí a Sovětského svazu
vystoupili s řadou přednášek, podtrhujících pokrokový ráz socialistického zdravot-
nictví a sledujících snahu, aby „individuální humanismus byl nahrazen humanismem
sociálním“, jak to vyjádřil K a c p i z a k (Polsko). Velký ohlas měly přednášky
prof. B a r s u k o v a z Moskvy o problémech profylaxe a humanismu v sovětské
medicině i doc. S i n k u l o v é z Prahy, která přednášela o vlivu tolstojovského
humanismu na čs. lékaře. Druhá sekce se zabývala kulturními vztahy mezi různý-
mi zeměmi a Polskem na poli medicíny a vedle celé řady přednášek o polských

lékařích, působících v cizině (např. ve zdravotnické službě slavné pařížské komuny, na Pasteurově ústavu aj.), tu byla i dvě sdělení o českém ortopédovi V. Chlumském, působícím v Polsku (dr. Červenánská a dr. Martinczak). Velmi zajímavá byla i sdělení ve 3. sekci o lékařích jakožto spisovatelích a umělcích. Tuto sekci doplňovala obsáhlá výstava ve varšavském Národním muzeu, kde bylo vystaveno na 370 výtvarných prací polských, francouzských a italských lékařů, většinou současných, a ve 24 vitrinách tu byly shrnuty ukázky beletrie z pera lékařů. Vedle děl slavných spisovatelů, kteří byli původně nebo současně lékaři (Rabelais, Keats, Schiller, Čechov, Sue, Schnitzler, Lenau, Büchner, Duhamel, Cronin, Maugham, Doyle aj.), tu bylo vzpomenuto i méně známých beletristických prací slavných lékařů (J. L. Auenbrugger, C. Linné, R. Volkmann, H. Mondor, Eduard Albert, J. Thomayer). Knihy Vl. Vančury, A. Trýba, L. Nádašiho, B. Kličky aj. tu reprezentovaly beletrii z tvorby čs. lékařů. Také ve 4. sekci volných temat se sešla celá řada zajímavých sdělení, která upoutala pozornost mezinárodního publika a vyvolala živou diskusi (Symbolické trepanace lebek u Praslovanů, medicína v numismatice, hornické špitály ve slezské uhelné pánvi, faraonská medicína ap). Vedle toho bylo předneseno několik životopisných sdělení o prioritách objevů léčebných i diagnostických (Bretteau — práce o záškrtu a tracheotomii, Codivilla — extenze v ortopedii, Sabat — objevitel radiokymografie, Bochdalek a jeho práce o bráničních kýlách atd). Sovětský delegát Jemeljanov referoval o metodice výuky historie medicíny, tak jak je dnes praktikována na sovětských vysokých školách. V Krakově se konalo zasedání ve slavnostních místnostech staré university a přednášky se zabývaly hlavně slavnými tradicemi polské medicíny. Účastníci kongresu mimo to měli možnost poznat jak nejvýznamnější památky polských kulturně historických pokladů, tak obdivuhodný růst Varšavy, která buduje s neobyčejným rozmachem nejmodernější velkoměsto, zároveň obnovuje historické budovy a nezapomíná i na pietní zachování významných památek, připomínajících utrpení fašistické okupace, hrdinství ghetta i varšavského povstání.

Eduard Wondrák

● Brněnská výstava: Moravští lékaři v posledním století

Roku 1962 uplynulo sto let od založení Spolku českých lékařů a Časopisu lékařů českých, u jejichž zrodu stál jeden z největších českých vědců své doby J. E. Purkyně. Toto výročí dalo podnět k četným oslavným akcím, z nichž na Moravě byla jistě nejvýznamnější retrospektivní výstava „Moravští lékaři v posledním století“. Uspořádala ji v září a říjnu 1962 všeobecná sekce čs. lékařské společnosti J. E. Purkyně ve spolupráci s Kroužkem pro dějiny lékařství a RK ROH fakultní nemocnice v Brně ve výstavní síni internátu J. Jurana. Zásluhou MUDr. Vl. Zapletala a MUDr. J. Obermajera tu bylo shrnuto a tematicky uspořádáno mnoho set exponátů, sebraných s neobyčejnou pílí během dlouholetého studia historie medicíny na Moravě. Velké množství portrétů významných lékařských osobností od samých počátků novodobého lékařství v našich zemích v době tereziánské, — počínaje J. K. Hunčovským, rodákem z Čech pod Kosířem, a O. Wawruchem, lékařem Beethovenovým, až po současné představitele moravské medicíny světové úrovně, — značný počet knih, sborníků a nejstarších vědeckých monografií z pera moravských lékařů (např. Staňkovy „Základové pitvy“), mnoho cenného listinného materiálu, většinou v originále, četné doklady o životě a práci moravských lékařů-buditelů i o jejich účasti na založení Spolku a Časopisu lékařů českých v Praze roku 1862, tu bylo uspořádáno ve dvou velkých sálech na četných panelech a ve vitrinách. Zvláštní oddíl výstavy tvořilo téma Purkyně a Morava a zřízení české lékařské fakulty roku 1883 v Praze a její ohlas na Moravě. Historie stavovských organizací moravských lékařů doplnila zajímavou historii moravských universit v Olomouci a v Brně, z jejich minulosti i současnosti tu bylo vystaveno mnoho zajíma-

vého materiálu. Oddíl poukazující na pokrokové tradice moravských lékařů vyvrcholil v expozici obětí fašismu z řad moravských mediků a lékařů. Výstava obsahovala i četné sochy, plakety, medaile, ilustrující a oslavující dílo moravských lékařů, četné beletristické a výtvarné práce z rukou lékařů, kulturně historické drobnosti — až po několik loutek, jimiž kdysi hrával v neděli lékař dr. Melichar uprostřed německého Brna českým dětem české loutkové divadlo. I dílo mnohých lékařů, pracujících v Olomouci, tu našlo své uctění (Mošner, Gellner, Remeš aj.) stejně jako dnešní představitelé Palackého university. Výstava poskytla neobyčejně cenný pohled do tradic moravské medicíny a návštěvy četných mladých zdravotníků, jejichž zájmu se výstava těšila, tu našly mnoho podnětného a poučného pro perspektivy rozvoje našeho zdravotnictví na cestě ke komunismu. Je třeba si jen přát, aby materiály výstavy zůstaly uchovány a i nadále přístupny dalšímu studiu.

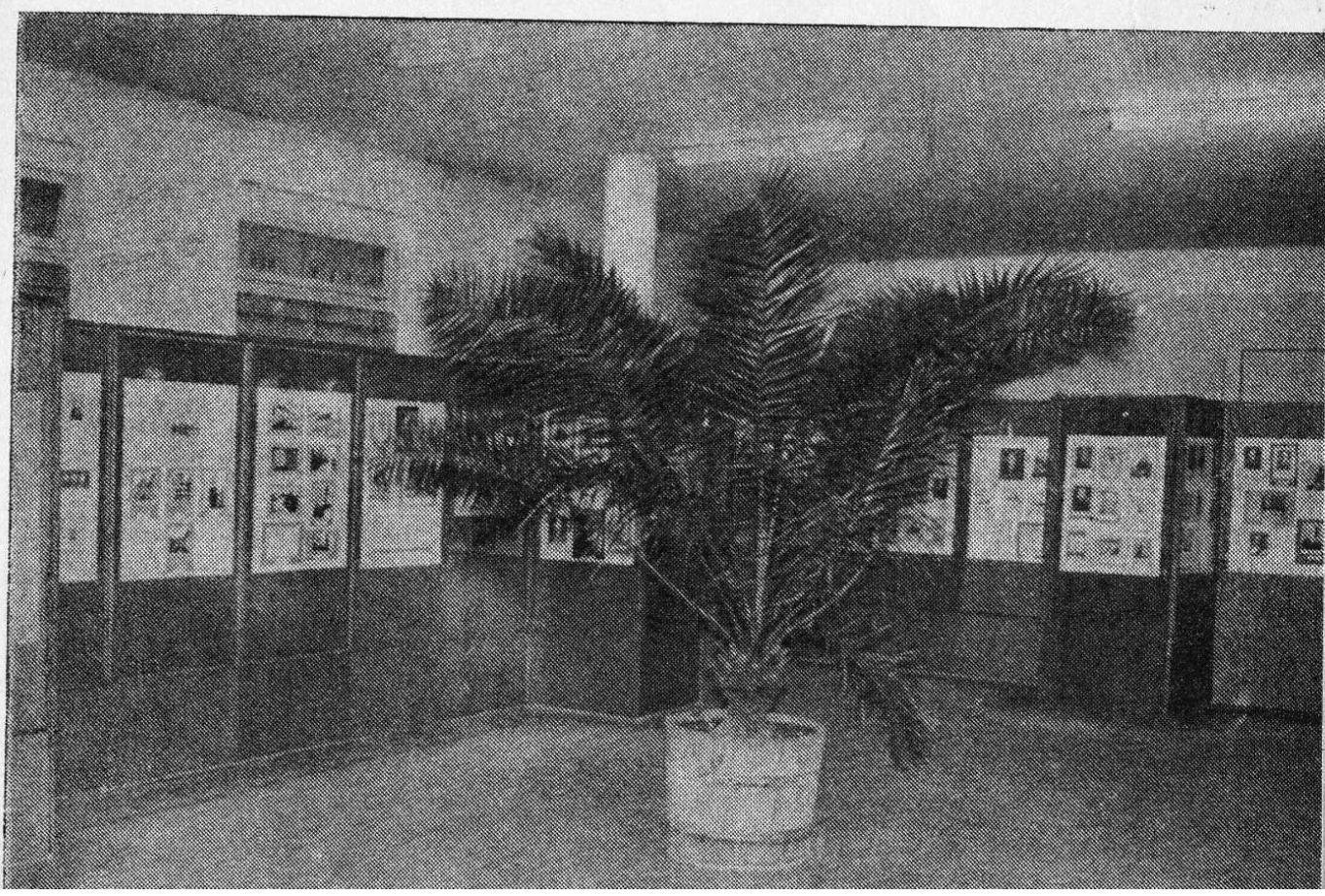
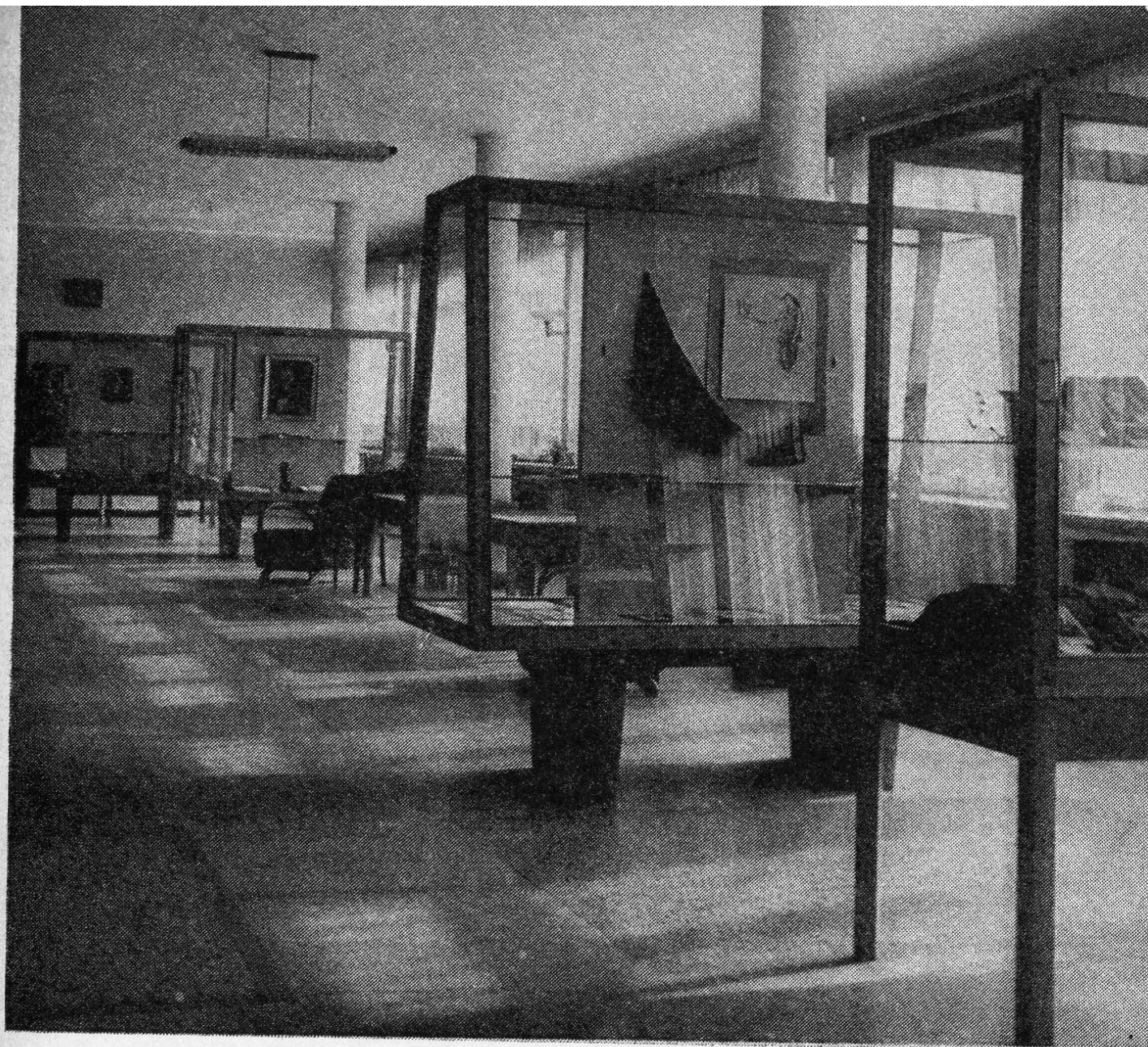
Eduard W o n d r á k

ZA KARLEM DOBEŠEM.

Dne 11. ledna t. r. zemřel v Brně-Králově Poli po dlouhé a těžké nemoci Karel D o b e š, někdejší řídící učitel v Dubanech na Prostějovsku. Narodil se 20. června 1883 v Janově-Dolních Koutech u Tábora a v jižních Čechách strávil též svá studijní léta. Až když se stal učitelem na Prostějovsku, stal se pod vlivem Ant. Gottwalda zaníceným archeologem. Od spolupráce s Ant. Gottwaldem brzy přešel k samostatným výzkumům. Na jeho popud byly v r. 1923 zkoumány známé eneolitické mohyly z Ohrozimi, sám prováděl výzkumy na Hradě u Bílovic, spolu s Ant. Gottwaldem prokopali několik důležitých pohřebišť lidu popelnicových polí (Domamyslice, Určice, Vrbátky, Slatinky) a sám zachránil řadu drobných nálezů z Prostějovska a Olomoucka. (Srov. Ročenka Prostějov 1930). Výsledkem jeho neúnavné práce je rozsáhlá sbírka, obsahující více než dva tisíce kusů, uložená dnes v archeologickém oddělení Vlastivědného ústavu v Olomouci. Je jistě škoda, že archeologicky tak bohaté Prostějovsko nemá dnes stejně obětavé a nadšené vlastivědné pracovníky v oboru archeologie, jako byli A. Gottwald a nyní zemřelý K. Dobeš, jejichž zásluh o poznání nejstarších dějin nebude nikdy zapomenuto.

jSk

-
1. Instruktaž na výstavě „Kvasničná bílkovina ve výživě zvířat“ (foto J. Juryšek).
 - 2.—3. Záběry z „Výstavy čs. loutkového a kresleného filmu“, instalované ve VÚ Olomouc od ledna 1963 (foto J. Juryšek).
 - 4.—5. Výstava „Moravští lékaři v posledním století“ v Brně (k článku E. Wondráka) (oba snímky foto MUDr. Vl. Zapletal).
 6. Záběr z výstavy „Kvasničná bílkovina ve výživě zvířat“, instalované ve VÚ Olomouc a připravené jako putovní výstava pro širší veřejnost, zejména na vesnicích. (Foto J. Juryšek.)
-

Rozvoj vědy a uplatňování jejích poznatků v národním hospodářství budou i nadále středem pozornosti strany.

Program Komunistické strany ČSSR.

